

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	5
1 INLEIDING	7
1.1 PROBLEEMBESCHRIJVING	7
1.2 SJD- RELEVANTIE	9
1.3 DOELSTELLING	10
1.4 VRAAGSTELLING	10
1.4.1 CONCRETISERING CENTRALE VRAAGSTELLING	10
1.5 PERSOONLIJKE VISIE	11
2 METHODISCHE VERANTWOORDING	13
2.1 ONDERZOEKSMETHODIEK	13
2.2 VERWERKING DATA	14
2.3 VALIDITEIT	14
2.4 BETROUWBAARHEID	15
2.5 VERANTWOORDING OPBOUW	15
3 WET- EN REGELGEVING	17
3.1 POSITIE VAN OOST-EUROPEANEN IN NEDERLAND	17
3.1.1 TOEGANG TOT NEDERLAND	17
3.1.2 VERBLIJVEN IN NEDERLAND	18
3.1.3 WERKEN IN NEDERLAND	19
3.2 DE B9 REGELING	21
3.2.1 HET ONTSTAAN VAN DE B9 REGELING	21
3.2.2 WERKING B9 REGELING	22
3.2.3 VERBLIJVEN OP BASIS VAN DE B9 REGELING	24
3.2.4 RECHT OP SOCIALE VOORZIENINGEN	25

4	<u>BESPREKING JURISPRUDENTIE</u>	27
4.1	DEFINIËRING ECONOMISCHE UITBUITING	27
4.2	ECONOMISCHE UITBUITING IN NEDERLAND	29
4.3	MOTIVATIE OOST-EUROPEANEN	32
5	<u>REGISTRATIE BIJ COMENSHA</u>	34
5.1	ANALYSE TURFLIJSTEN	34
5.1.1	NATIONALITEIT EN SECTOREN	34
5.1.2	GEBRUIK B9 REGELING	35
5.1.3	INDICATOREN ECONOMISCHE UITBUITING	36
5.1.4	BEPERKTE DATAVERWERKING IN REGAS	37
6	<u>GEGEVENS ANALYSE</u>	39
6.1	WETTELIJKE VOORDELEN	39
6.2	PASSENDE VOORZIENINGEN	41
6.3	VERPLICHTING VAN LIDSTATEN	43
6.4	CONCLUSIE	43
6.4.1	DE B9 REGELING: FICTIE EN WERKELIJKHEID VOOR OOST-EUROPESE ARBEIDSMIGRANTEN	44
6.5	BEPERKINGEN ONDERZOEK	44
7	<u>CONCLUSIE</u>	46
8	<u>AANBEVELINGEN</u>	48
9	<u>LITERATUURLIJST</u>	50
10	<u>BIJLAGE</u>	55

Samenvatting

Gedurende de afstudeerperiode is een rapport geschreven waarin voor CoMensha de volgende onderzoeksvraag wordt beantwoord: *Zijn Oost-Europeanen die slachtoffer zijn geworden van economische uitbuiting gebaat bij het aanbod van voorzieningen die zijn opgenomen in de B9 regeling?*

Voor slachtoffers van mensenhandel is er in de B9 regeling een aanbod van voorzieningen opgesteld. Echter om aanspraak te kunnen maken moeten deze slachtoffers aangifte doen tegen de verdachte. Oost-Europeanen afkomstig uit lidstaten van de Europese Unie, die slachtoffer zijn geworden van economische uitbuiting maken echter nauwelijks gebruik van de B9 regeling en de voorzieningen die hierin zijn opgenomen. Na een analyse vanuit verschillende benaderingen en middels verschillende instrumenten, blijkt dat Oost-Europeanen wettelijk gezien wel gebaat kunnen zijn aan het aanbod van voorzieningen van de B9 regeling, maar dat deze in de praktijk niet passend zijn aan de behoefte van deze specifieke groep slachtoffers.

In hoofdstuk 3 van het afstudeeronderzoek wordt uitgelegd dat Oost-Europeanen op grond van hun status als EU-burger in Nederland mogen verblijven en werken. Permanent verblijf in Nederland is tot vijf jaar niet onvoorwaardelijk, de persoon moet namelijk beschikken over voldoende bestaansmiddelen. Tevens mogen Roemenen en Bulgaren niet zomaar de arbeidsmarkt betreden, voor hen is een tewerkstellingsvergunning (TWV) vereist. Economische uitbuiting maakt onderdeel uit van het mensenhandel delict dat opgesteld is in art.273f WvSr en heeft betrekking op uitbuittingsituaties buiten de prostitutie. Slachtoffers daarvan kunnen recht maken op de B9 regeling. Deze regeling is opgesteld om slachtoffers van mensenhandel bescherming en hulpverlening te bieden en is oorspronkelijk opgesteld voor slachtoffers van seksuele uitbuiting. Om recht te kunnen maken op de voorzieningen zit echter de voorwaarde verbonden dat het slachtoffer moet meewerken aan het strafrechtelijk onderzoek.

In hoofdstuk 4 wordt omschreven dat economische uitbuiting een lastig omschreven delict is en dat het tot kort geleden nog niet werd erkend door de rechtspraak, omdat er geen sprake zou zijn van een afhankelijkheidspositie en/of dwang. Hier bracht Siliadin vs. France verandering in. Nederland volgde deze uitspraak en in 2009 werden de eerste daders met succes vervolgd op grond van art.273f WvSr. Slachtoffers van mensenhandel hebben recht op het aanbod van voorzieningen op grond van de B9 regeling. Uit het kwantitatief

onderzoek (hoofdstuk 5) blijkt echter dat Oost-Europeanen nauwelijks gebruik maken van de B9 regeling en de voorzieningen die hierin zijn opgenomen.

Op basis van het literair- en kwalitatief onderzoek komt in hoofdstuk 6 naar voren dat slachtoffers gebaat kunnen zijn aan de wettelijke voorzieningen van de B9 regeling. Deze hoeft niet te worden aangepast. Middels de B9 regeling kunnen deze personen aanspraak maken op publieke voorzieningen en regelingen op grond van hun slachtofferstatus, waarop zij alleen op grond van hun status geen recht zouden hebben. Echter blijkt in de realiteit dat deze voorzieningen en met name het aantal opvanginstellingen ernstig te kort schiet. Tevens is uit het kwalitatief onderzoek naar voren gekomen dat de dienstverlening van de opvang en andere voorzieningen niet geheel passend zijn aan de behoefte van Oost-Europeanen die slachtoffer zijn geworden van economische uitbuiting.

De wettelijke regeling is daarmee een fictieve regeling, omdat in de werkelijkheid het aanbod van voorzieningen van de B9 regeling niet passend is en te kort schiet voor Oost-Europeanen die slachtoffer zijn geworden van economische uitbuiting.

1 Inleiding

In de §B9 Vreemdelingencirculaire 2000 - Mensenhandel (hierna B9 regeling) is een aantal voorzieningen en maatregelen opgesteld die de belangen van het slachtoffer van mensenhandel behartigd. Onder mensenhandel wordt ook economische (overige) uitbuiting verstaan. Dit is uitbuiting buiten de seksindustrie en vindt voornamelijk plaats in de land- en tuinbouwindustrie en bij malafide uitzendbureaus.

CoMensha is een non-gouvernementele stichting¹ die zich inzet voor slachtoffers van mensenhandel. De organisatie wordt gefinancierd door het Ministerie van Veiligheid en Justitie en is daarmee een publieksrechtelijke organisatie. CoMensha fungeert als landelijk meld- en registratiepunt voor slachtoffers van mensenhandel. De organisatie organiseert en wordt verantwoordelijk² gehouden voor de eerste bemiddeling bij het vinden van opvang en voor coördinatie van de trajecten van vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel. Tevens draagt CoMensha als adviescentrum bij aan beleidsontwikkeling ten aanzien van dit probleemstuk. Het belang van het slachtoffer staat bij de organisatie voorop, waarbij opvang en hulpverleningsmogelijkheden voor het slachtoffer een grote rol spelen.

CoMensha verkrijgt steeds meer meldingen van slachtoffers van economische uitbuiting. Dit afstudeeronderzoek zal zich richten op de belangen van deze slachtoffers die zijn aangemeld bij CoMensha en recht hebben op de B9 regeling.

1.1 Probleembeschrijving

De B9 regeling komt voort uit het feit dat Nederland door de Europese Unie (hierna EU) verplicht is gesteld, alle personen die slachtoffers worden mensenhandel te beschermen en op te vangen³. Hiermee wordt bedoeld dat zowel, Nederlanders als ook EU-burgers en derdelanders aanspraak kunnen maken op de werking van B9 regeling. Deze regeling hangt samen met art.273f WvSr die mensenhandel en uitbuiting strafbaar stelt. Om beroep te kunnen doen op de voorzieningen van de B9 regeling wordt er van het slachtoffer verwacht dat zij meewerkt aan het strafrechtelijk onderzoek. Het recht op voorzieningen van de B9

---

¹ Art.1.1 Awb

² §B9 Vreemdelingencirculaire 2000 - Mensenhandel

³ Richtlijn 2004/81 EG

regeling hangt samen met de bereidheid tot aangifte. Eén van de gedragingen die in art. 272f WvSr strafbaar zijn gesteld, is het uitbuiten van personen buiten de seksindustrie. Dit wordt **economische uitbuiting** genoemd. Het verdere onderzoek zal zich op deze vorm van uitbuiting richten.

CoMensha wil onderzoeken of de voorzieningen van de B9 regeling passend zijn aan de behoefte van Oost-Europeanen die slachtoffer zijn geworden van economische uitbuiting. Voor deze doelgroep is gekozen omdat met name Oost-Europeanen slachtoffer lijken te worden van economische uitbuiting. Door de inspanningen van de arbeidsinspectie en de Sociale inlichtingen- en opsporingsdienst (hierna SIOD) is het aantal meldingen van slachtoffers ten aanzien van deze vorm van uitbuiting enorm gestegen en het vermoeden is dat deze trend zich voort gaat zetten⁴. De reden dat CoMensha vermoedt dat de voorzieningen van deze regeling mogelijk onvoldoende aansluiten, is dat de betreffende personen hun doel, in Nederland werken tegen betere vergoeding dan in het thuisland, willen bereiken. Hierdoor zijn zij niet gebaat bij verblijf in een opvanginstelling, een Rvb (Regeling verstrekkingen bijzondere categorieën vreemdelingen) uitkering en aanverwante zaken. Het vinden van opvang voor deze groep slachtoffers is lastig, omdat het vaak gaat om grote groepen slachtoffers tegelijkertijd en het vooral mannen betreft. De huidige opvang is vooral gericht op vrouwen. Hierdoor wordt het bemoeilijkt mannelijke slachtoffers te plaatsen⁵.

Vooraf Oost-Europeanen lijken slachtoffer te worden van economische uitbuiting.⁶ Dit onderzoek zal zich beperken tot Oost-Europeanen afkomstig uit EU-lidstaten. Voor dit laatste is gekozen omdat het met name interessant is of deze groep door hun status als Europees burger een andere positie hebben in de B9 regeling. CoMensha wil om deze reden weten of binnen deze B9 regeling andere mogelijkheden zijn om deze specifieke groep passende hulp te bieden.

CoMensha werkt samen met ketenpartners om slachtoffers van mensenhandel bescherming te bieden en verdachten van mensenhandel te vervolgen. De volgende ketenpartners zijn veelal betrokken bij economische uitbuiting. De Arbeidsinspectie en de SIOD zijn belast met de opsporing van economische uitbuiting: De politie houdt zich tevens bezig met signalering en zet samen met het OM (Openbaar Ministerie) het strafrechtelijk onderzoek op om verdachten van mensenhandel te kunnen vervolgen. Daarnaast is hierbij de advocatuur

---

⁴ Dettmeijer – Vermeulen, C (2009). p.105

⁵ Dettmeijer – Vermeulen, C (2009), pp.50. Zie ook; CoMensha, Denk jij wel eens na over uitbuiting?

⁶ Sociale inlichtingen- en opsporingsdienst (2010) (resp.) Duk,W (2011)

relevant. Zij staan slachtoffers van mensenhandel bij in het strafrechtelijk onderzoek en bij behandeling van een verblijfstatus.

1.2 SJD- relevantie

In deze paragraaf wordt besproken waarom dit onderzoek Sociaal Juridisch relevant is.

- *Juridische hoofdstroom:*

Slachtoffers van mensenhandel verkrijgen aan de hand van de B9 regeling recht op voorzieningen van de Nederlandse overheid. Deze voorzieningen zijn onder andere het recht op opvang en rechtsbijstand. Om aanspraak te kunnen maken op deze voorzieningen moet het slachtoffer aangifte doen tegen de verdachte. Echter blijkt uit cijfers dat de aangiftebereidheid van slachtoffers van economische uitbuiting laag ligt. Deze aangifte is cruciaal voor het strafrechtelijk onderzoek en voor de vervolging van de verdachte. Oost-Europese arbeidsmigranten uit de EU lijken voornamelijk slachtoffer te zijn van economische uitbuiting. Zij hebben door hun status als EU-burger al recht op voorzieningen en een rechtmatig verblijf in Nederland. Interessant is om te onderzoeken op welke manier dit verband houdt met de B9 regeling en in hoeverre deze aanvullende mogelijkheden biedt.

- *Methodische hoofdstroom:*

Momenteel zijn er te weinig opvangvoorzieningen in Nederland voor slachtoffers van mensenhandel⁷. CoMensha fungeert als coördinatiecentrum om slachtoffers van mensenhandel te plaatsen en trajecten ten behoeve van het slachtoffer op te zetten. De B9 regeling is oorspronkelijk opgezet voor slachtoffers van seksuele uitbuiting. CoMensha vermoedt dat slachtoffers van economische uitbuiting een andere behoefte hebben dan slachtoffers van seksuele uitbuiting en daarmee een andere insteek van aanpak en voorzieningen vergen.

- *Funderende hoofdstroom:*

Economische uitbuiting is een recent verschijnsel in het Nederlandse rechtssysteem en de inhoudelijke vaststelling is nog volop in ontwikkeling. Het uitbuiten van een persoon in arbeidsrelaties buiten de seksindustrie is in 2005 strafbaar gesteld en daarmee opgenomen in art.273f WvSr. Oost-Europese arbeidsmigranten lijken vooral slachtoffer te zijn van economische uitbuiting. Zij mogen op grond van hun nationaliteit de Europese en daarmee de Nederlandse arbeidsmarkt vrij betreden. Echter lopen zij vaak het risico in handen van criminele organisaties te vallen. Tevens komt het veelvuldig voor dat men gebruik maakt van hun kwetsbare positie als werkzoekende in een andere lidstaat. De SIOD en de Arbeidsinspectie ondernemen steeds meer actie om economisch uitbuiting tegen te gaan.

---

⁷ Roessingh, M (2011)

Gevolg hiervan is dat CoMensha steeds meer aanmeldingen binnen krijgt en het vermoeden is dat deze aanmeldingen zich steeds sneller op gaan volgen.

1.3 Doelstelling

Dit onderzoek moet gaan uitwijzen of de B9 regeling aansluit op de behoefte van deze specifieke groep slachtoffers. Mocht dit niet het geval zijn, dan dient er gekeken te worden naar andere mogelijkheden, zodat hulpverleners deze slachtoffers toepasselijke hulpverlening kunnen bieden.

Doelstelling scriptie:

CoMensha van informatie en aanbevelingen voorzien met betrekking tot een aanbod van voorzieningen in de B9 regeling die passend is voor Oost-Europeanen die slachtoffer zijn geworden van economische uitbuiting.

1.4 Vraagstelling

Uit bovenstaande doelstelling komt de volgende vraagstelling voort:

Centrale vraagstelling:

Zijn Oost-Europeanen die slachtoffer zijn geworden van economische uitbuiting gebaat bij het aanbod van voorzieningen die zijn opgenomen in de B9 regeling?

1.4.1 Concretisering centrale vraagstelling

- B9 regeling

De B9 regeling is onderdeel van de Vreemdelingencirculaire. Het slachtoffer krijgt in ruil voor samenwerking met de opsporingsautoriteiten recht op voorzieningen. Dit zoals het recht op een verblijfsvergunning op grond van art.14 Vw, opvang en rechtsbijstand.

- Oost-Europeanen

In de literatuur wordt geen duidelijke definitie weergegeven, gegeven die reden wil ik mij beperken tot burgers uit Polen, Roemenië en Bulgarije. Hiervoor is gekozen gezien de cijfers van het aantal immigranten uit deze die staten in Nederland verblijven⁸. Daarnaast is hiervoor gekozen omdat ik mij wil beperken tot staten die lid zijn van de EU, omdat zij een bijzonder recht hebben in Nederland op grond van hun EU-burgerschap.

- Economische uitbuiting

De term uitbuiting wordt in de B9 regeling geformuleerd als volgt: '*Onder uitbuiting wordt verstaan gedwongen of verplichte arbeid of diensten of slavernij of met slavernij of dienstbaarheid te vergelijken praktijken*'⁹. Deze term 'economische' duidt aan dat het gaat

---

⁸ Veen, van der, G. p.33

⁹ §B9 Vreemdelingencirculaire 2000 - Mensenhandel

om uitbuiting buiten de prostitutie. Het betreft hierbij de bouw-, horeca- en de land- en tuinbouwsector.

Hieronder zijn een viertal deelvragen geformuleerd. Aan de hand hiervan wordt de hoofdvraag beantwoord. Opeenvolgend worden deze vragen behandeld en verwerkt in het onderzoek. Tevens is hieronder een korte methodische fundering aangegeven voor behandeling van de centrale vraagstelling.

Kortom, doel van deze scriptie is om Inzicht te verkrijgen in de behoefte van Oost-Europeanen die slachtoffer zijn geworden van economische uitbuiting. Middels onderstaande deelvragen te beantwoorden wordt het onderzoek opgesteld.

1. Welke rechtspositie hebben Oost-Europeanen in Nederland?
2. Op welke manier kan de situatie van economische uitbuiting, waarbij Oost-Europeanen betrokken zijn geweest, omschreven worden en wat zijn de bevindingen van de rechtspraak ten aanzien van economische uitbuiting?
3. Wat zijn de resultaten ten aanzien van de B9 regeling, waarbij Oost-Europeanen het slachtoffer waren geworden van economische uitbuiting?
4. Is er volgens Coördinatiecentrum Mensenhandel en haar ketenpartners behoefte om het aanbod van de B9 regeling aan te passen?

1.5 Persoonlijke visie

Arbeidsmigranten worden wereldwijd nog altijd gezien als een kwetsbare groep¹⁰. Door de slechte (economische en sociale) omstandigheden in hun eigen land zoeken zij naar werk in andere landen. Hierdoor zijn deze migranten een ideaal slachtoffer voor mensenhandel en uitbuiters, die gebruik willen maken van de positie van deze arbeidsmigranten. Internationale organisaties, zoals de Europese Unie en daarmee de Nederlandse staat, zijn verplicht op te komen voor de bescherming van deze arbeidsmigranten.

Door het opstellen van primaire en secundaire wetgeving wordt het recht binnen de Europese Unie vormgegeven. Deze wetgeving heeft een directe werking in de wet- en regelgeving van haar lidstaten en lidstaten zijn verplicht zich aan deze wetgeving te houden¹¹. Richtlijn 2004/81 EG is opgesteld om samenwerking van lidstaten betreffende het opsporen van mensenhandel te bevorderen en slachtoffers te beschermen. Deze wet is geïmplementeerd in de B9 regeling.

---

¹⁰ Smith, R (2010) p.31

¹¹ Tobler, C. (2010) p.40

Bij de implementatie van deze wetgeving moeten lidstaten rekening houden met de fundamentele mensenrechten (zoals het EVRM) en proportionaliteit. Zij mogen in de door hun opgestelde wetten niet discrimineren en dienen alle Europees burgers gelijk behandelen¹². Het streven naar gelijkheid is sterk verankerd in zowel nationale wetten als internationale verdragen¹³. Gelijke behandeling is een mensenrecht en staten zijn verplicht bevonden deze mensenrechten te respecteren en te beschermen¹⁴. De reden van het refereren naar gelijke behandeling van personen is dat EU-burgers het recht hebben in een andere Europese lidstaat op dezelfde manier behandeld te worden als burgers van die lidstaat. Als dan gekeken wordt naar de B9 regeling en de relatie met Oost-Europeanen, vraag ik mij af of deze gelijke behandeling daadwerkelijk aan de orde is. De B9 regeling spreekt namelijk in het kader van mensenhandel over vreemdelingen. In het huidige Europees recht worden burgers van de Europese Unie niet betiteld als vreemdeling¹⁵, toch worden zij expliciet in de B9 regeling vernoemd. Het is belangrijk om er achter te komen of Europees burgers, op grond van hun nationaliteit, anders worden behandeld als zij slachtoffer zijn geworden van mensenhandel. Als de veronderstelling wordt bevestigd, dan dient afgevraagd te worden of de B9 regeling voor Oost-Europeanen een niet te stigmatiserende werking heeft. Dit zou naar mijn mening onwenselijk zijn en kan in conflict komen met de werking van het gelijkheidsbeginsel en de werking van de interne markt. Het is lastig te benoemen of deze regeling een stigmatiserende werking heeft. Dit aangezien het feit dat de B9 regeling bedoeld is om op te komen voor de slachtoffers van mensenhandel en deze bescherming nodig is. Maar de grote vraag blijft wanneer je deze bescherming biedt en op welke manier.

---

¹² Tobler, C. (2010) p.50

¹³ Art. 1 Gw, art.14 EVRM, art. 2TEU en art.21 ECHR

¹⁴ Novak, M (2003) p.49

¹⁵ Art.9 WvEU

2 Methodische verantwoording

2.1 Onderzoeksmethodiek

Aan de hand van de vraagstelling is er gekozen voor zowel een kwalitatief als kwantitatief onderzoek. Alvorens wordt er literatuurstudie uitgevoerd met betrekking tot het onderwerp. Dit om de positie van een Oost-European, die slachtoffer zijn geworden van economische uitbuiting en hun status als EU-burger, nader te verklaren en de maatschappelijke relevantie aan te duiden. Voor dit onderzoek wordt onder meer gebruik gemaakt van: internationale verdragen, de Vreemdelingenwet, de Vreemdelingencirculaire (hoofdstuk B9 en B16), jurisprudentie, literatuur (documenten) en internetbronnen. Naast de wetgeving is met name het bestuderen van de jurisprudentie omtrent economische uitbuiting van belang om na te gaan in welke context economische uitbuiting zich in de praktijk voordoet. Vervolgens wordt er tussen 22 t/m 25 maart een kwantitatief onderzoek uitgevoerd bij CoMensha. Dit onderzoek heeft als doel om de resultaten van de B9 regeling in kaart te brengen en de indicatoren die bij economische ruimte een rol spelen vast te stellen. Middels de dossiers die CoMensha sinds 2009 heeft opgesteld wordt er een analyse opgesteld met behulp van grafieken. Naar aanleiding van de voorgaande analyses volgt het kwalitatief onderzoek. Door het afnemen van interviews¹⁶ met professionals uit het werkveld, wordt er vanuit verschillende perspectieven naar deze probleemstelling gekeken. Hierbij staan de mogelijkheden binnen de B9 regeling en andere wettelijke regelingen om Oost-Europeanen toepasselijke hulp te bieden centraal.

Respondenten¹⁷ van de diverse betrokken organisaties, namelijk de SIOD, Arbeidsinspectie, CoMensha, twee politiekorpsen in Gelderland en Brede, en twee advocaten op het gebied van het Strafrecht en Vreemdelingenrecht, zijn bereid gevonden mee te werken aan het onderzoek. In totaal worden er zeven interviews in de periode van 04 t/m 16 april afgenomen. Er is voor gekozen om geen slachtoffers te interviewen. Dit heeft twee redenen; ten eerste zijn slachtoffers subjectief en ten tweede wordt het onderzoek dan te groot. Er zal gebruik worden gemaakt van een half gestructureerd interview, waardoor de geïnterviewde

---

¹⁶ Zie bijlage III; Interview ketenpartners

¹⁷ *Mevr. T. van Driel* Consulent mensenhandel, CoMensha. *drs. A. Koopsen*, Advocaat. Oudegracht Advocaten, Alkmaar. *Drs. T. Neijzen*, Advocaat. Leidraad, Leiden. *dhr. R. Feijen* en *dhr. T. van Lieshoud*, Rechercheurs mensenhandel. Politie Midden- en West Brabant, Breda. *Drs. F.H van Dijk*, Adviseur mensenhandel. SIOD, Den Haag. *Dhr. W. van der Maas*. Beleidsmedewerker. Arbeidsinspectie, Den Haag. *Dhr. M.Kwekkeboom*, Rechercheur mensenhandel. Politie IJsselland, Zwolle.

de ruimte wordt gelaten de vraag naar haar of zijn inzicht te beantwoorden. In het interview worden er een aantal onderwerpen en belangrijke vragen opgesteld om het gesprek met de geïnterviewde vorm te geven¹⁸. Tijdens deze gesprekken zal ik er voor kiezen om het interview naast mij neer te leggen om op deze manier meer een gesprek aan te kunnen gaan met de respondent. Dit zal naar mijn mening ten goede komen aan het onderzoek. Dit met de reden dat ik kan doorvragen betreffende het onderwerp en beter kan gaan verwoorden in welk perspectief de respondent de vraag beantwoordde. Tevens zijn sommige vragen niet relevant voor bepaalde instanties.

2.2 Verwerking data

Middels het literair- en kwantitatief onderzoek zijn de gegevens geanalyseerd. Deze zijn ondergebracht in hoofdstukken en sub-paragrafen. Dit draagt bij om het onderzoek overzichtelijk te maken voor de lezer. Tevens is er gebruik gemaakt van voetnoten om de lezer te verwijzen naar de gebruikte literatuur en overige bronnen die het onderzoek ondersteunen. In het hoofdstuk 6 worden de analyses en interviews gebruikt om de centrale vraagstelling te beantwoorden. Verschillende 'uitspraken' die uit interviews naar voren komen, zullen ter ondersteuning worden gebruikt.

2.3 Validiteit

Het onderzoek is gebaseerd op een opdracht van CoMensha. Het onderzoek heeft als doel deze organisatie te voorzien van informatie met betrekking tot de positie van Oost-Europeanen die slachtoffer zijn geworden van economische uitbuiting en of deze doelgroep gebaat is bij het aanbod van de huidige B9 regeling. Er wordt een kwantitatief onderzoek uitgevoerd ten aanzien de resultaten van de B9 regeling in kaart te brengen. Het Regassysteem kan echter¹⁹ geen voltallig beeld geven over de geregistreerde slachtoffers bij CoMensha. Daarnaast is economische uitbuiting relatief gezien pas een recentelijk bekend verschijnsel en het vermoeden is dat het aantal slachtoffers hoger ligt dan nu bekend. Toch kan aan de hand van deze cijfers een beeld worden geschetst met betrekking tot de positie van deze doelgroep en het gebruik van voorzieningen. Mede door deze reden is het voeren van een kwalitatief onderzoek noodzakelijk. De interne validiteit²⁰ van het onderzoek wordt gewaarborgd doordat er gebruik wordt gemaakt van een meervoudig onderzoeksopzet (triangulatie) die de antwoorden/uitspraken van de respondenten ondersteunen. Daarnaast wordt er in het interview gebruik gemaakt van een half-gestructureerde interviewlijst,

---

¹⁸ Verhoeven, N, 2003 p.104

¹⁹ Registratiesysteem CoMensha, Regas.

²⁰ Verhoeven, N (2006)

waardoor de geïnterviewde de kans wordt gelaten om antwoord te geven vanuit zijn perspectief. Doordat het onderzoeksonderwerp vanuit verschillende invalshoeken (wet- en regelgeving, jurisprudentie, kwantitatief onderzoek en vanuit interviews met betrokken instanties) is belicht, is er sprake van objectief en valide onderzoeksrapport. Hierdoor is het onderzoek bruikbaar voor elke betrokken organisatie.

2.4 Betrouwbaarheid

Voor de betrouwbaarheid van het onderzoek is het relevant te weten van welke bronnen de gegevens afkomstig zijn. Voor het theoretisch onderzoek met betrekking tot de wet- en regelgeving en jurisprudentie wordt er gebruik gemaakt van literatuur en rechtspraak. Deze wordt tevens onderbouwd met actualiteiten van de gerenommeerde nieuwsbladen. Bij het gebruik van internetbronnen zal steeds worden nagegaan van wie de internetsite en de informatie afkomstig is om de betrouwbaarheid ervan te bepalen. Voor het kwantitatief onderzoek wordt er gebruik gemaakt van Regas. Echter zal deze geen voltallig beeld geven over het totaal aantal slachtoffers en de situatie van het aantal geregistreerde personen bij CoMensha. Om de betrouwbaarheid van de interviews te waarborgen zal er vooraf een interviewopzet opgesteld²¹ en wordt de data vanuit de interviews geanalyseerd. Alle interviews (op het interview met drs.T. Neijzen na) zullen met instemming van de respondenten worden opgenomen. Eén van de opgenomen interviews was vertrouwelijk en zal niet worden opgenomen in de bijlage en worden gepubliceerd. Hiervan worden notities gemaakt, welke in de data-analyse worden verwerkt.

2.5 Verantwoording opbouw

Het onderzoeksrapport is opgesteld middels het model van Braas,C en Couwelaar, van, R.²² Die maken gebruik van een overzichtelijk en toegankelijk model voor iedere persoon die het rapport wil lezen.

De resultaten worden aan de hand van bovenstaande probleemstructuur weergegeven. In hoofdstuk 3 wordt de juridische onderbouwing met behulp van literatuur beschreven. Aansluitend worden in hoofdstuk 4 de omstandigheden waarin economische uitbuiting plaatsvindt aan de hand van literatuur, jurisprudentie en overige bronnen beschreven. In hoofdstuk 5 worden de resultaten van het dossiers onderzoek op basis van indicatoren en grafieken weergegeven. Tot slot worden in hoofdstuk 6, door middel van de uitkomsten van de interviews en het literair onderzoek, conclusies getrokken.

---

²¹ Zie bijlage II: Interviewopzet

²² Braas, C. en Couwelaar, van, R. (2001)

De juridische hoofdstroom komt aanbod door middel van van wet- en regelgeving dat betrekking heeft op mensenhandel en de rechten van een EU-burger. De funderende hoofdstroom wordt uiteengezet aan de hand van actualiteiten en jurisprudentie omtrent economische uitbuiting. De methodische hoofdstroom wordt onderbouwd door middel van in hoofdstuk 9 aanbevelingen op te stellen voor de opdrachtgever.

3 Wet- en regelgeving

Het onderzoek beperkt zich tot de positie van Oost-Europese immigranten in Nederland die slachtoffer zijn geworden van economische uitbuiting. Voor het onderzoek is het relevant te weten welke rechtspositie zij hebben in Nederland. Hiermee is vooral de verblijfstatus van deze personen relevant. In het onderstaande wordt de positie van deze Oost-Europeanen nader toegelicht. Tevens wordt ingegaan op de werking van de B9 regeling en de problematiek die zich hierbij begeeft.

3.1 Positie van Oost-Europeanen in Nederland

In de B9 regeling wordt expliciet vernoemd dat EU (Europese Unie) en EER-burgers (Europees Economische Ruimte)²³ ook recht hebben op de werking van de B9 regeling. Echter wordt betwijfeld of deze personen door hun EU-burgerschap als vreemdeling aangemerkt kunnen worden²⁴. Het vreemdelingenrecht zegt hierover dat de EU-burger per definitie geen vreemdeling is, dit zijn alleen personen die onderdaan zijn van een staat buiten de EU of EER. Ook wel derdelanders genoemd(mensen van buiten de EU). Het is voor de positie van deze staatsburgers dan ook belangrijk drie situaties van elkaar te onderscheiden.

1. Toegang tot het Nederlands grondgebied;
2. Verblijven in Nederland;
3. Werken in Nederland:

Dit wordt hieronder nader uitgewerkt.

3.1.1 Toegang tot Nederland

Alle personen die een nationaliteit van een EU-lidstaat bezitten, zijn EU-burgers²⁵. Op deze bepaling is het vrije verkeer van EU- burgers binnen de EU gebaseerd en maakt ondermeer onderdeel uit van de interne markt. Deze bewegingsvrijheid is een fundamentele vrijheid voor de EU-burgers en zij mogen als gevolg hiervan niet worden geweigerd, enkel op grond van hun nationaliteit²⁶. Dit betekent voor het Nederlandse vreemdelingenrecht dat een Europees burger in Nederland door zijn status als EU of EER burgerschap rechtmatig in Nederland verblijft²⁷. Zij maken hierdoor nog geen recht op de publieke voorzieningen²⁸.

---

²³ IJsland en Noorwegen zijn geen lid van de Europese Unie, zij zijn wel lid van de EER.

²⁴ Rijken, C en Dijken, van, J. (2007) p.25

²⁵ Art.9 VEU, (resp) art.20 WvEU en art.1, sub e Vw

²⁶ Tobler, C. (2010) p. 65, (resp) art.18 WvEU

²⁷ Art.8, sub e Vw

Europese burgers mogen maximaal drie maanden op grond van een andere lidstaat verblijven (art.7 Richtlijn 2004/38 EG, art.8.11 Vb). De enige voorwaarde die hieraan is verbonden, is dat deze persoon een geldig legitimatiebewijs in bezit heeft²⁹. Daarnaast is er geen visumplicht nodig om binnen de EU te kunnen reizen. Dit laatste onderscheidt burgers van de EU van burgers uit staten buiten de EU of EER. Een Europees staatsburger mag slechts geweigerd worden als deze een gevaar vormt voor de openbare orde en de volksgezondheid art.8.8 Vb³⁰. Tevens impliceert het vrije verkeer van personen de afschaffing van controles aan de binnengrenzen van Europa. Dit wordt mogelijk gemaakt door het Schengen-uitvoeringsovereenkomst (hierna SUO)³¹ en is ook neergelegd in art.72 WvEU. Dit heeft als gevolg dat Europees staatsburgers zonder enige controle grenzen kunnen oversteken.

Polen is sinds 2004 lid van de EU. Dit betekent dat deze burgers vrij zijn zich binnen de EU te begeven, enkel op vertoon van hun paspoort. Tevens is Polen toegetreden tot het SUO, zodat zij zich bij de grenzen niet hoeven te legitimeren. Bulgarije en Roemenië daarentegen zijn sinds 2007 lid van de EU. Door de heersende corruptie, mensenhandel en georganiseerde criminaliteit vinden Europese lidstaten, zoals Nederland en Frankrijk, het te vroeg om de grenscontroles op te heffen³². Er is dan ook veel kritiek op deze lidstaten met betrekking tot de aanpak van deze vormen van criminaliteit³³. Tot heden ten dagen worden voortgangsrapporten opgesteld met als doel dat ook deze landen in de toekomst tot de Schengenzone te laten behoren. Onlangs heeft minister Leers (immigratie en Asiel) aangegeven het nog te vroeg te vinden om Roemenië en Bulgarije te laten toetreden in de Schengenzone³⁴.

3.1.2 *Verblijven in Nederland*

Zoals gesteld mogen Europees staatsburgers zich op grond van art.21 WvEU vrijelijk door de EU bewegen. Tevens mogen zij op grond van dit artikel ook in een andere lidstaat

---

²⁸ Art.10 Vw.

²⁹ Art.6 Richtlijn 2004/38 EG (juncto) art.3 Vw

³⁰ Kuijer,A (2005) p.161

³¹ Schengen- uitvoeringsovereenkomst is een bilateraal verdrag tussen staten, dit vooruitlopend op de interne markt en maakt geen onderdeel uit van de Europese Unie.

³² Kamerstuk I (2011) 32 317, nr. AA

³³ ANP (2008) Harde toon in rapport over corruptie in Bulgarije en Roemenië, Europa-nu.nl

³⁴ ANP(2011) Roemenen willen zonder grenscontrole EU in, Leers vindt het nog te vroeg. In: Volkskrant

vestigen. Bij oprichting van het vrije verkeer van personen ging het allereerst om personen die economisch actief waren. Dit betekent dat zij in het land waar zij verbleven gingen werken. Echter is in Richtlijn 2004/38 EG opgenomen dat ook economisch niet-actieven (gepensioneerden, studenten) zich in een andere lidstaat mogen vestigen. Uitgangspunt is dat de persoon in kwestie werknemer (art.45 WvEU) is en/of over voldoende bestaansmiddelen beschikt om te kunnen verblijven. Nederland is in overeenstemming met art.5, lid 5 Richtlijn 2004/38 EG bevoegd te vragen dat de persoon zich bij de autoriteiten (gemeente of IND) meldt, vervolgens kan deze persoon op grond van art.8.13, lid 2 Vb een verblijfsdocument worden gegeven. Een dergelijke verblijfsvergunning wordt gegeven voor een periode van maximaal vijf jaar (art.14, lid 3 Vw). De termijn van vijf jaar houdt verband met het Nederlanderschap³⁵. Volgens art.16 2004/38 EG is een persoon na 5 jaar voldoende geïntegreerd³⁶. Als een legaal persoon, c.q EU-burger, langer dan 5 jaar in een andere lidstaat (Nederland) mag verblijven, betekent dit dat de persoon een 'duurzaam verblijfsrecht' heeft verkregen³⁷. Ook Nederland kan dan de persoon in kwestie dit verblijfsrecht niet meer ontnemen.

Verkeerde veronderstelling is dat EU-burgers op grond van hun verblijfsrecht hier mogen verblijven en daarmee automatisch recht hebben op de publieke middelen. Als een EU-onderdaan onevenredig gebruik maakt van publieke middelen, kan dit gevolgen hebben voor zijn verblijfsrecht. Tevens kondigde minister Kamp van Sociale Zaken en werkgelegenheid recent aan dat hij van plan is werkloze Polen Nederland te zetten³⁸. Met het voorgaande wordt dus gesteld dat het verblijfsrecht van een EU-onderdaan dus helemaal niet zeker is.

3.1.3 *Werken in Nederland*

Europese burgers mogen op grond van art.45 WvEU in een andere lidstaat werken. De werkgever heeft voor deze personen anders dan voor derdelanders geen tewerkstellingsvergunning (hierna TWV)³⁹ nodig. Echter is deze vergunning wel nog nodig voor Roemeense en Bulgaarse werknemers die in Nederland willen gaan werken. Deze regeling is ingesteld omdat de Nederlandse staat de instroom van Bulgaarse en Roemeense werknemers wil beperken. Ze zijn te vaak slachtoffer van uitbuiting en huisjesmelkers⁴⁰. In het huidige regeerakkoord zal deze situatie tot 2014 onveranderd blijven, mocht de situatie in

---

³⁵ Art.8 RWN

³⁶ Zie ook; HvJ, C-158/07, Jacqueline Forster v. IB-Groep. Paragraaf 54,55

³⁷ Art.8.17 Vb, (juncto). Art.19 Richtlijn 2004/38 EG

³⁸ Winther, de, W (2011) 'baanloze pool uitzetten' In: de Telegraaf

³⁹ Art.2 Wet Arbeid Vreemdelingen

⁴⁰ Peeters, B (2008) Bulgaren en Roemenen nog niet toelaten. In: Elsevier.

deze landen ongewijzigd blijven⁴¹. Tevens is deze regeling ingesteld met de reden om eerlijke concurrentie te behouden. De Nederlandse werkgever moet om deze reden Nederlandse werknemers voorrang verlenen. De ministerraad heeft 8 april jl. ingestemd om alleen in uitzonderingsgevallen in te stemmen met een TWV. Minister Kamp van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft als doelstelling dat eerst Nederlandse werklozen in Nederland aan een baan worden geholpen. Op 23 april jl. stemde het kabinet tegen deze plannen, zij vinden deze maatregel overbodig. Het zou ondernemers in de land- en tuinbouw hard treffen als dit plan nu al van kracht zal gaan⁴².

Als een derdelander drie jaar onafgebroken heeft gewerkt kan hij of zij een aantekening (arbeid vrij toegestaan) krijgen op haar of zijn verblijfsvergunning. Deze aantekening houdt in dat de persoon in kwestie zonder TWV nodig te hebben in Nederland mag gaan werken. Voor Bulgaren en Roemenen geldt een overgangsregeling. Zij mogen na een jaar legaal arbeid te hebben verricht vrij de Nederlandse arbeidsmarkt betreden. Hierbij wordt expliciet Nederland genoemd omdat iedere lidstaat eigen regelingen heeft ten aanzien van arbeidsmigranten in hun lidstaat⁴³.

De B9 regeling spreekt in het kader van mensenhandel over vreemdelingen. In het huidige Europees recht worden EU-burgers niet betiteld als vreemdeling⁴⁴. Toch worden zij expliciet in de B9 regeling vernoemd. Afgevraagd kan worden of EU-burgers, vergeleken met derdelanders, een andere positie hebben als het gaat om mensenhandel en met name in het geval van economische uitbuiting. Gekeken naar art.18 WvEU, mogen EU-burgers niet gediscrimineerd worden op grond van hun nationaliteit. Tevens hebben zij recht op gelijke behandeling alsof zij burger zijn van het verblijfsland⁴⁵. Dit heeft onder meer gevolgen voor toekenning van voorzieningen door bestuursorganen⁴⁶. De vraag die hierbij gesteld kan worden is of de voorzieningen, die in de B9 regeling zijn opgesteld, voldoen aan dit gelijkheidsbeginsel? Of dat Oost-Europese slachtoffers van economische uitbuiting, doordat zij als slachtoffer van mensenhandel aangemerkt worden, het recht op andere voorzieningen mislopen? Op deze vraag wordt antwoordt gegeven in hoofdstuk 7.

---

⁴¹ Kamerstuk II, 32 417,nr.15 Kabinetsformatie 2010, Arbeidsmigratie

⁴² Visser, M (2011)

⁴³ Jongsma, M (2011)

⁴⁴ Art.9 WvEU

⁴⁵ Essers, G. (2010). p. 17

⁴⁶ Art. 24 Richtlijn 2004/38 EG, art.10 Vw

3.2 De B9 regeling

De B9 komt voort uit het feit dat Nederland door de EU verplicht is gesteld slachtoffers van mensenhandel te beschermen en hulp te bieden⁴⁷. Het geldt voor alle personen die slachtoffer zijn geworden van mensenhandel en daarmee dus ook voor Nederlanders en EU-burgers. In het onderstaande wordt het ontstaan en de werking van de B9 regeling uitgewerkt. De volgende onderwerpen komen hierbij aan bod.

1. Het ontstaan van de B9 regeling;
2. Werking B9 regeling;
3. Verblijven op basis van de B9 regeling;
4. Recht op voorzieningen:

3.2.1 Het ontstaan van de B9 regeling

Mensenhandel wordt zowel in Nederland als internationaal gezien als een ernstig misdrijf en aangemerkt als grove schending van de menselijke integriteit⁴⁸. Art.4 UVRM stelt dat mensen niet verkocht en gekocht mogen worden. Toch is mensenhandel de snelst groeiende misdaad in de wereld. Bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers is internationaal opgenomen in het Palermo Protocol van de Verenigde Naties. In het onderstaande artikel wordt mensenhandel strafbaar gesteld. Tevens geeft dit artikel een eerste definitie van uitbuiting buiten de prostitutie. Deze definitie is ook opgenomen in de B9 regeling.

Artikel 3 VN-Protocol:

'het werven, vervoeren, overbrengen van en het bieden van onderdak aan of het opnemen van personen door dreiging met of gebruik van geweld of andere vormen van dwang, van afpersing, fraude, misleiding, machtsmisbruik of misbruik van een kwetsbare positie of het verstrekken of ontvangen van betalingen of voordelen teneinde de instemming van een persoon te verkrijgen die zeggenschap heeft over die andere personen met het oogmerk van uitbuiting. Uitbuiting omvat ten minste de uitbuiting van een ander in de prostitutie of andere vormen van seksuele uitbuiting, gedwongen arbeid of diensten, slavernij of praktijken die vergelijkbaar zijn met slavernij of dienstbaarheid of de verwijdering van organen.'

Tevens heeft de EU ten aanzien van de bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers het EU-Kaderbesluit opgesteld. Met dit besluit worden lidstaten verplicht⁴⁹ om mensenhandel strafbaar te stellen en minimummaatregelen te nemen op het gebied van bestrijding ervan. Tevens dienen zij slachtoffers van mensenhandel te beschermen⁵⁰. In het nationale recht wordt mensenhandel en uitbuiting strafbaar gesteld in art.273f WvSr.

⁴⁷ Richtlijn 2004/81 EG

⁴⁸ Zie bijvoorbeeld; Artikel.3 EVRM, artikel 4, lid 1 en 2 EVRM, artikel 5, lid 1 EVRM

⁴⁹ Tobler, C. (2010) pp. 39.

⁵⁰ Art 1 en 7 EU-Kaderbesluit, juncto art.5 en 6 VN Protocol

3.2.2 Werking B9 regeling

Bescherming van het slachtoffer wordt nationaal mogelijk gemaakt door de B9 regeling van de Vreemdelingenwet. Deze regeling vervangt de verouderde B17 regeling. Als het slachtoffer meewerkt met de autoriteiten, verkrijgt deze persoon het recht op voorzieningen zoals opvang, bescherming, sociale bijstand en indien nodig een verblijfsvergunning⁵¹. Dit laatste kenmerkt het hybride karakter van de B9 regeling, met enerzijds het strafrechtelijke karakter en anderzijds het mensenrechtelijke karakter. Echter wordt volgens critici het wordt het mensenrechtelijke karakter overschaduwd door het strafrechtelijke karakter. De B9 regeling komt overeen met Richtlijn 2004/81 EG, waarin expliciet wordt vermeld dat slachtoffers van mensenhandel alleen recht hebben op voorzieningen als zij samenwerken met de autoriteiten. Als de verdachte niet wordt vervolgd of het slachtoffer wil geen aangifte doen, vervalt het recht op de B9 regeling. Dit verdient de opmerking dat een lidstaat in het voordeel van het slachtoffer mag afwijken⁵². Het volgende is geciteerd uit het Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel 2009 (hierna BNRM): *'Mensenhandel is geen klachtdelict. Opsporing en vervolging worden van belang geacht voor het beschermen van algemene waarden in de samenleving. Als er signalen van mensenhandel zijn, dient de politie altijd een onderzoek in te stellen, ook als er geen aangifte ligt. Niettemin is medewerking van slachtoffers wel van grote waarde.'*

Waarom is dan een aangifte of verklaring nodig om recht te krijgen op voorzieningen? Veel geuite kritiek is dan ook op de werking van de B9 regeling. Namelijk, dat het strafrechtelijke karakter samenhangt met het recht op hulpverlening en het recht op een verblijfsvergunning. Nederland bepleit in het Nationaal actieplan mensenhandel 2004 dat een mensenrechtelijke benadering vooropgesteld moet worden. De kwetsbare positie en de schendingen van het slachtoffer moet geprevaleerd worden boven de vervolging van de verdachte. Verdere schendingen moeten worden tegengegaan. Er moeten maatregelen genomen worden om hulp te kunnen verlenen aan het slachtoffer en deze moeten afgestemd worden op de persoonlijke behoefte en omstandigheden van het slachtoffer⁵³. Dit gegeven impliceert al dat er behoefte is naar maatregelen en voorzieningen die passend zijn aan de behoefte die slachtoffers van mensenhandel hebben. Echter bemoeilijkt het strafrechtelijke karakter deze mensenrechtelijke benadering.

---

⁵¹ Dettmeijer – Vermeulen, C. (2009). p.51

⁵² Tobler, C. (2010) p. 105

⁵³ Rijken, C en Dijken, van, J p. 25

Toch worden er grote stappen gemaakt, ten aanzien van deze mensrechtelijke benadering. Lidstaten van de EU, maar ook van de Raad van Europa, zijn verplicht slachtoffers te beschermen tegen misbruik van de menselijke integriteit. Bij het vastleggen van de nieuwe wet- en regelgeving krijgt bescherming van het slachtoffer een steeds grotere prioriteit. Hierbij heeft het EHRM een grote rol gespeeld. Nadat in 2005 door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna EHRM) werd uitgesproken dat bij economische uitbuiting sprake kan zijn van inbreuk op de fundamentele mensenrechten⁵⁴, werd in 2010 door het EHRM in de zaak *Rantsev versus Cyprus and Russia* uitgesproken dat lidstaten verplicht zijn en de verantwoordelijkheid hebben om potentiële slachtoffers van mensenhandel te beschermen. Hieronder wordt dit arrest beschreven.

Voorbeeld 1: Rantsev versus Cyprus and Russia

De zaak betreft de vader van een dochter die zowel de Russische en de Cyprische autoriteiten voor het gerecht daagt. Dit doet hij op grond van art. 2,3,4,5 en 8 EVRM. De Cyprische autoriteiten zouden nalatig zijn geweest in het beschermen van zijn dochter en in de vervolging van de dader die zijn dochter zodanig had mishandeld dat dit uiteindelijk tot haar dood leidde. De Russische autoriteiten zouden nalatig zijn geweest in het preventief optreden tegen mensensmokkel.

Het verhaal betreft een Russische vrouw (Oxana Rantseva). Ze werkte in een circustheater op Cyprus. Hiervoor had zij visum toegewezen gekregen door de plaatselijke autoriteiten. Deze werd gerund door de werkgever (genaamd MA) en zijn broer. Op 19 maart 2001 vertelde ooggetuigen dat de vrouw haar spullen had gepakt en had gezegd dat ze terug wilde naar Duitsland. Diezelfde datum heeft haar werkgever de politie opgebeld met het verzoek de vrouw aan te houden en Cyprus uit te zetten. De politie dat de vrouw nog steeds legaal verbleef op Cyprus en niks voor de werkgever konden betekenen. Op 28 maart 2001 werd de vrouw gesignaleerd in een discotheek. De werkgever heeft haar toen opgehaald en naar de politie gebracht. Wederom verzocht hij de politie om de vrouw te arresteren en het land uit te zetten. Wederom ondernam de politie geen actie. Enige uren later vond de politie het levenloze lichaam van de vrouw onder aan een appartementengebouw⁵⁵.

Het EHRM achtte bewezen dat art.4 en art. 5 EVRM waren overschreden. Zowel de Cyprische als ook de Russische autoriteiten hadden te weinig middelen ingezet om mensenhandel en exploitatie tegen te gaan. Daarbij vond het EHRM dat de Cyprische politie nalatig was geweest te onderzoeken in welke situatie zich de vrouw bevond. Zodoende is de vrouw te weinig bescherming tegen mishandeling geboden, wat tot haar dood heeft geleid.

Nederland heeft op 17 november 2005 het Verdrag van de Raad van Europa ter bestrijding van mensenhandel ondertekend⁵⁶. Hierin worden lidstaten van de Raad van Europa verplicht gesteld slachtoffers van mensenhandel te beschermen. Ook wil de EU het verouderde

---

⁵⁴ ECHR (2005) *Silidian versus France*, appl. 73316/01. Zie bladzijde 27.

⁵⁵ ECHR (2010) *Rantsev versus Cyprus and Russia*, appl. 73316/01, paragraaf. 13/29

⁵⁶ Verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel (RvE 197,16 mei 2005)

Kaderbesluit vervangen. In het nieuwe Kaderbesluit van de EU, wordt primair de bescherming en het belang van het slachtoffer voorop gesteld. Eén van de verbeteringen die hierin worden aangebracht is dat aangifte niet nodig is om recht te hebben op basisvoorzieningen⁵⁷. Kritiek wordt ook geleverd op het nieuwe Kaderbesluit. Loskoppeling van de aangifte met het verblijfsrecht zou kunnen leiden tot onrechtmatig gebruik van de regeling en valse aangiften⁵⁸. Het is dus afwachten in welke mate en op welke manier het nieuwe Kaderbesluit van invloed gaat hebben op de huidige B9 regeling en de politieke besluitvorming.

3.2.3 *Verblijven op basis van de B9 regeling*

In de praktijk werd vastgesteld dat de bereidheid tot aangifte van het slachtoffer erg laag was⁵⁹. Deze lage bereidheid hangt onder meer samen met het feit dat slachtoffers bang zijn voor represailles. Het doen van aangifte hoeft namelijk niet alleen bedreigend te zijn voor het slachtoffer zelf. Wanneer de uitbuiting een crimineel netwerk betreft, dan weten deze vaak ook de verblijfplaats van de familieleden van het slachtoffer. Het gevolg kan zijn dat het doen van aangifte gevolgen kan hebben voor zijn of haar familie⁶⁰. Onderzoek heeft vastgesteld dat een kwart van de verdachten van economische uitbuiting onderdeel is van een crimineel samenwerkingsverband⁶¹. De onzekerheid van een negatief uitsluit, speelt dus een belangrijke rol. Bij economische uitbuiting speelt schaamte en kennis van het Nederlandse rechtssysteem in Nederland ook een rol. Om de bereidheid van het slachtoffer te verhogen werd in art. 3.2 van de B9 regeling een bedenktijd van drie maanden opgenomen. De aangifte hangt samen met het verblijfsrecht. De vreemdeling die aangifte doet en waarbij een strafrechtelijk onderzoek volgt, heeft recht op een verblijfsvergunning op grond van art.14 Vw. Echter als het recht op de B9 regeling vervalt doordat het OM de zaak seponeert of zelfs als de verdachte niet wordt veroordeeld, vervalt hiermee ook het recht op een dergelijke verblijfsvergunning en daarmee het recht op voorzieningen. Het slachtoffer kan recht hebben op een verblijfsvergunning voortgezet verblijf, maar deze wordt alleen in bijzonder gevallen afgegeven⁶². Als het slachtoffer geen rechtmatig verblijf heeft, wordt hij of zij verzocht Nederland te verlaten.

---

⁵⁷ Wetgevingsresolutie, 14 december 2010 tot intrekking van Kaderbesluit 2002/629

⁵⁸ Vermeulen, G (2006) Mensenhandel in België. Koning Boudewijnstichting, Brussel

⁵⁹ Kamerstukken II 2007-2008, 19367 nr, 1174, p. 2.

⁶⁰ Rijken, C en Koster, D (2008) p.10.

⁶¹ Jaarverslag SIOD 2009 (2010) p.12

⁶² Dettmeijer – Vermeulen, C (2007) Mensenhandel. Vijfde Rapportage van de Nationaal Rapporteur. BNRM, Den Haag. p26

Maar, zoals in hoofdstuk 3.1.1 gesteld, hebben Poolse, Roemeense en Bulgaarse werknemers op grond van art. 8 Vw, art.21 en 45 WvEU door hun status als EU-burger een rechtmatig verblijfsrecht. Om in aanmerking te komen voor een dergelijke vergunning moeten deze wel kunnen aantonen dat zij drie maanden in Nederland hebben verbleven. Als gevolg hiervan geldt voor hen niet dat zij het recht op verblijfsrecht verliezen, als zij geen aangifte willen doen of de vervolging van de verdachte negatief uitvalt. Toch, zoals eerder gesteld, kan het verblijfsrecht worden ontnomen als de EU-burger onevenredig gebruik maakt van de publieke middelen.

Middels de B9 regeling verkrijgt het slachtoffer in principe dus recht op sociale voorzieningen en een verblijfsvergunning. Dit heeft als gevolg dat de Oost-Europeaan die slachtoffer is geworden van economische uitbuiting aanspraak kan maken/ recht heeft op een bijstandsuitkering op grond van zijn/haar slachtofferschap. Thans kan deze vervallen als de zaak wordt geseponeerd. Hierbij moet de kanttekening worden gemaakt, dat als de persoon in kwestie slachtoffer is van mensenhandel en de zaak is na drie jaar nog in behandeling of wordt pas na drie jaar geseponeerd, dan kan het slachtoffer aanspraak maken op een verblijfsvergunning voorwaardelijk verblijf⁶³ en daarmee alsnog recht hebben op de publieke voorzieningen van Nederland.

3.2.4 *Recht op sociale voorzieningen*

In de B9 regeling zijn een aantal voorzieningen neergelegd. Dit is onder andere het recht op opvang en rechtsbijstand, maar ook recht op een verblijfstitel op grond van de B9 regeling. Voordat het slachtoffer besluit aangifte te willen doen verkrijgt hij of zij bedenktijd. In deze bedenktijd heeft het slachtoffer recht op een vergoeding. Deze vergoeding wordt gegeven om het slachtoffer in staat te stellen in haar of zijn eigen kosten van levensonderhoud te voorzien en komt voort uit de Rvb (Regeling verstrekkingen bijzondere categorieën vreemdelingen). Deze vergoeding is gekoppeld aan de bedenktijd en vervalt als de persoon geen of wel aangifte wilt doen, maar ook wanneer de bedenktijd is verlopen. In deze bedenktijd van drie maanden mag het slachtoffer niet op zoek gaan naar werk. Als de persoon aangifte heeft gedaan en er is een strafrechtelijk onderzoek ingesteld verkrijgt hij/zij een verblijfsvergunning en kan daarmee recht maken op een WWB uitkering. Inmiddels is gerealiseerd dat slachtoffers, na zij aangifte op zoek mogen gaan naar werk⁶⁴ en/of een opleiding mogen gaan volgen. Dit om verval naar de oude situatie tegen te gaan⁶⁵. Tevens is

---

⁶³ Art.3.52 Vb (resp) §B16/4.5 Vreemdelingen circulaire 200 – Voortgezet verblijf.

⁶⁴ Art. 7.2 §B9 Vc

⁶⁵ Dettmeijer C.– Vermeulen (2009), p. 52

in het Nationaal Actieplan gesteld dat gemeenten verantwoordelijk zijn voor begeleiding van het slachtoffer en daarbij voor het vinden van een passende arbeidsplaats⁶⁶.

Echter heeft de EU-burger al een verblijfsrecht. Op welke manier houdt dit verband met het recht op een Rvb, de WWB uitkering⁶⁷ en het recht op andere voorzieningen van de B9 regeling en de voorzieningen die waarop zij recht hebben op basis van het EU-burgerschap? Op deze vraag wordt antwoord gegeven in hoofdstuk 7. De volgende situatie laat zien dat het zijn van EU-burger niet automatisch inhoudt dat hij of zij recht heeft op voorzieningen in de lidstaat waar men verblijft. Wettelijk gezien is dit recht er wel, echter blijkt dat dit in de praktijk dit moeilijk te behalen is.

Voorbeeld 1:

Twee EU- burgers waren langere tijd uitgebuit door een criminele organisatie. Hun identiteit werd misbruikt om o.a. telefoonabonnementen af te sluiten. Om recht te hebben op een verblijfsvergunning, moeten zij voldoende financiële middelen hebben. Dit hebben zij niet. Als EU-burger zouden zij aanspraak moeten kunnen maken op een WWB uitkering, echter kunnen zij onvoldoende aantonen dat zij langer dan drie maanden in Nederland hebben verbleven doordat zich niet hebben gemeld bij de bevoegde autoriteiten. Toch kunnen zij recht hebben op een WWB-uitkering als zij slachtoffer zijn van bijvoorbeeld mensenhandel. Hiervoor moeten zij dan wel aangifte doen tegen de verdachten.

---

⁶⁶ Kamerstukken II 2004-2005, 28 638, nr. 13. Nationaal Actieplan Mensenhandel, actie 36.

⁶⁷ Art.11, lid 3 WWB

4 Bespreking Jurisprudentie

In het voorgaande hoofdstuk is de positie van Oost-Europeanen in Nederland ten aanzien van het Vreemdelingenrecht en het EU-burgerschap besproken. Tevens werd er ingegaan op de werking van de B9 regeling. Vervolgens is het relevant te onderzoeken in welke situaties economische uitbuiting zich (in Nederland) voordoet.

Aan de hand van literatuur, jurisprudentie en actualiteiten wordt het begrip economische uitbuiting besproken en de situaties beschreven waarin dit plaatsvindt. Door meerdere bronnen te raadplegen, wordt er een objectief beeld geschetst. Na raadpleging van deze bronnen kunnen er vraagstellingen aan het werkveld geformuleerd worden. Daarnaast kan mede op basis van dit hoofdstuk de centrale vraagstelling worden beantwoordt.

4.1 Definiëring economische uitbuiting

Alvorens de situaties van economische uitbuiting te belichten, is het nodig om het begrip uitbuiting te definiëren. Volgens Van Dale is uitbuiting te omschrijven als, '*het zoveel mogelijk voordeel proberen te halen uit, misbruik van*' en specifiek met betrekking tot een persoon het '*op ongunstige condities laten werken om er zoveel mogelijk aan te verdienen*'⁶⁸.

Art.273f WvSr is uitdrukkelijk gericht op uitbuiting, en mag niet worden verward met mensensmokkel. Bij mensensmokkel wordt de persoon geholpen een ander land in te komen door de smokkelaar, mocht dit tot gevolg hebben dat de persoon wordt uitgebuit (bijvoorbeeld door gedwongen arbeid of identiteitsfraude) dan kan dit resulteren tot mensenhandel⁶⁹. Mensensmokkel is strafbaar gesteld met het doel staten te beschermen tegen illegale migratie, terwijl mensenhandel zich richt op de bescherming van een individu tegen uitbuiting en misbruik⁷⁰. In art.273f WvSr wordt het uitbuiten van een ander persoon in dienst- of arbeidssituaties strafbaar gesteld. Het gaat niet om alle situaties, er moet sprake zijn van mensonterende handelingen, dit wordt excessief misbruik genoemd. Hierbij is het van belang vast te stellen op welke manier de persoon tewerk wordt gesteld. Hierbij kan de vraag gesteld worden of de dienst- en arbeidshandeling onder dwang of met instemming van de persoon wordt uitgevoerd. Pas als er sprake is van dwang, dan is er sprake van mensenhandel. Tevens zijn de feitelijke omstandigheden waarin de persoon tewerk wordt gesteld relevant. De fundamentele mensenrechten van de persoon moet door de

---

⁶⁸ Van Dale, groot woordenboek der Nederlandse Taal. Utrecht/Antwerpen, 1999

⁶⁹ Dijk, van, F.H. en Ungureanu, R.N (2010). p.13

⁷⁰ Ellemeet, de Jonge, van, H. (2006). p.219-231

werksituatie worden geschonden. Hiermee doelt de wetgever dat de mensenrechten worden geschonden die in internationale verdragen zijn opgesteld. Het Franse en Belgische strafbaarheidsstelling typeert mensenhandel als volgt: (Tewerkstelling onder omstandigheden die onverenigbaar zijn met de menselijke waardigheid.) Ook moet volgens er dus sprake zijn van inbreuk op de fundamentele mensenrechten (*exces*), anders kan er geen uitbuiting vastgesteld worden. Art.273f WvSr stelt vast dat er sprake is van uitbuiting als er dwang is vastgesteld. Deze dwangmiddelen zijn opgesomd in het artikel. Echter mag het niet kunnen betekenen dat met het ontbreken van een dwangmiddel geen uitbuiting vastgesteld kan worden. Toch moet er sprake zijn van een on-vrijwilligheid van het slachtoffer om het werk uit te voeren. Het slachtoffer moet zich niet aan de situatie kunnen onttrekken. Hierbij speelt dus de afhankelijkheidsrelatie tussen de dader en het slachtoffer een belangrijke rol⁷¹. Afgevraagd kan worden of er bij economische uitbuiting sprake is inbreuk op de fundamentele mensenrechten. Het EHRM beantwoordde deze vraag in onderstaande zaak bevestigend.

Voorbeeld 1: EHRM, Silidian vs. France

Het arrest betreft Siliadin uit Togo. In 1994 kwam zij naar Frankrijk met het vooruitzicht hier een toekomst op te bouwen. Ze kreeg contact met een Franse vrouw waar zij in ruil voor een ticket en een verblijfsvergunning kon gaan werken als dienstmeisje. Echter werd zij door de vrouw uitgeleend aan een echtpaar waar zij werd geëxploiteerd als dienstmeisje. Haar paspoort werd afgenomen en ze werd 7 dagen per week tewerkgesteld in het huishouden van het echtpaar.

Van haar werd verwacht dat zij zeven dagen per week het huishouden deed en de vier kinderen van het echtpaar verzorgde. Voor deze werkzaamheden werd zij niet betaald. Op een dag bemachtigde de vrouw haar paspoort en verkreeg onderdak bij de buurvrouw. In 1998 deed de politie inval bij het echtpaar en arresteerde deze op grond van dat het echtpaar het meisje exploiteerde in strijd met fundamentele mensenrechten. Daarbij maakte zij onevenredig gebruik van de afhankelijkheidspositie door haar paspoort af te nemen.⁷² Echter vond het Gerechtshof in Frankrijk het niet bewezen dat het meisje geëxploiteerd was en was tevens niet bewezen dat het meisje zich in een afhankelijkheidspositie bevond⁷³.

Op 26 juli 2005 kwam deze zaak voor bij het EHRM, deze moest vaststellen of bovenstaande situatie binnen art.4 EVRM viel. Laatstgenoemd artikel houdt in dat slavernij en gedwongen arbeid verboden is. Door haar status als immigrant en het gegeven dat haar paspoort was afgepakt was zij afhankelijk van het echtpaar. Zij zou hierheen komen om een toekomst op te bouwen en is door valse beloftes door de vrouw naar Frankrijk gelokt. Met voorgaande reden stelde het Hof vast dat er geen sprake was van vrijwillige arbeid maar van gedwongen arbeid als neergelegd in art.4 EVRM. Tevens legde het Hof vast dat er sprake was van slavernij. Hierbij hebben de huidige omstandigheden en rechten van de Franse maatschappij een belangrijke rol gespeeld. Het meisje werkte 15 uur per dag en zeven dagen per week in het huishouden en tevens sliep zij op de grond op een matras in een kleine geïsoleerde ruimte.

---

⁷¹ Korvinus. AG (2005) Mensenhandel, p. 21 t/m 23. Ellemee, de Jonge, van, H. (2007) p-107-119

⁷² ECHR (2005) Silidian versus France, appl. 73316/01. Paragraaf 9 t/m19

⁷³ ECHR (2005) Silidian versus France, appl. 73316/01. Paragraaf 40

Vervolg

Door haar afhankelijke positie, had zij niet de vrijheid om weg te gaan uit het huis. Dit is niet conform de normale arbeidsomstandigheden en de fundamentele rechten van de mens. Het Hof concludeerde dat het Franse rechtssysteem tekort had geschoten door het echtpaar niet strafrechtelijk te vervolgen⁷⁴.

4.2 Economische uitbuiting in Nederland

In Nederland hebben zich een aantal zaken voorgedaan waarbij personen van Oost-Europese afkomst slachtoffer waren geworden van economische uitbuiting of slechte arbeidsomstandigheden. Aan de hand van voorbeelden wordt een duidelijk beeld geschetst. In de eerste 6 voorbeelden wordt jurisprudentie besproken waarbij beroep werd gedaan op art.273f WvSr.

Voorbeeld 1: Bulgaarse Hennepkwekerij

De zaak betreft meerdere verdachten die lid waren van criminele organisatie. Zij hielden zich bezig met het verhandelen van hennep. In het jaar 2004 hebben zij een grote groep illegale⁷⁵ Bulgaarse werknemers tewerkgesteld in een hennepkwekerij. Deze hennepkwekerijen waren geplaatst in afgelegen panden. De Bulgaren moesten in de avonden en nachten werken en waren niet vrij deze panden te verlaten. Tevens moesten zij op kratten zitten en hun telefoon inleveren. Voor het verrichten van deze werkzaamheden kregen zij € 4.50 per uur. Dat de slachtoffers vrijwillig het werk deden vond de rechtbank niet relevant. De verdachten en zijn compagnons maakte misbruik van de situatie en tevens waren de slachtoffers niet vrij zich aan de situatie te onttrekken. Toch was de rechtbank van oordeel dat er sprake was van uitbuiting. Dit met de reden dat er alleen een werkrelatie was en zij verder niet afhankelijk waren van de verdachten met als argument dat zij een eigen verblijfplaats hadden⁷⁶.

Voorbeeld 2: Poolse schoonmaaksters

Deze zaak betreft een persoon die ervan verdacht werd Poolse vrouwen te hebben uitgebuit. Zij werden bij verschillende bedrijven tewerkgesteld als schoonmaakster. Zij kregen hiervoor loon maar moesten een deel van dit loon afstaan aan de verdachte. Tevens werden zij gehuisvest in een pand waar de vrouwen zich naar hun eigen bewoording bedreigd voelden. Echter vond de rechtbank het onvoldoende bewezen dat er sprake was van excessief misbruik van de menselijke integriteit. Er was geen sprake van geweld en de vrouwen waren vrij de keuze te maken niet meer voor de verdachte te werken⁷⁷.

⁷⁴ ECHR (2005) *Silidian versus France*, appl. 73316/01. Paragraaf 120/129

⁷⁵ Bulgarije trad in 2007 toe tot de Europese Unie.

⁷⁶ LJN AZ2707 (2006), Rb. 's Gravenhage, 09/757289-06, *Bulgaarse Hennepkwekerij*

⁷⁷ LJN BB5303 (2007), Rb. 's Gravenhage, 09/753182, *Poolse schoonmaaksters*

Voorbeeld 3: Roemeense bouwvakkers

De verdachte werd er van beschuldigd lid te zijn van een criminele organisatie. Zij zouden samen Roemeense bouwvakkers naar Nederland hebben gehaald om hen bouwwerkzaamheden te laten verrichten in Leeuwarden en omgeving. Deze slachtoffers hadden geen werk in hun thuisland en zijn op dit voorstel ingegaan. Ze werkten soms 12 uur per dag en zes dagen per week.

Voor deze werkzaamheden werden zij betaald. De slachtoffers werden ondergebracht in kamers met weinig voorzieningen. Zo moesten zij met meerderde personen op de grond slapen en hadden nauwelijks sanitaire voorzieningen. De rechtbank besloot dat er geen sprake was uitbuiting of mensenhandel. Dit met de argumentatie dat deze slachtoffers niet economisch afhankelijk waren van de verdachte en hen vrij stond te stoppen met het werk en terug te keren naar Roemenië⁷⁸.

In bovenstaande arresten heeft de rechtbank besloten dat er geen sprake was van uitbuiting en daarmee van exces op de fundamentele mensenrechten van de slachtoffers. Voornaamste reden hiervoor was dat er niet bewezen was dat de personen werden gedwongen werk te verrichten. In onderstaande arresten wordt er wel bewezen dat er inbreuk is gemaakt op de menselijke integriteit en daarmee sprake was van economische uitbuiting. Het eerste arrest betreft geen Oost-Europeanen maar Chinezen die werkten in een Chinees restaurant. Hierbij werd voor het eerst economische uitbuiting in het kader van art.273 WvSr vastgesteld. Het tweede arrest betreft Poolse vrouwen die werden uitgebuit in een champignonkwekerij.

Voorbeeld 4: Illegalen Chinees restaurant

Deze zaak betreft een groep chinezen die werden tewerkgesteld in een Chinees restaurant. Ze moesten 12 uur per dag werken en kregen daarvoor onder het minimumloon betaald. Daarbij werden ze gehuisvest in het restaurant van de eigenaren. Zowel bij de rechtbank als bij het Hoger beroep werden de verdachten vrijgesproken. Deze waren van mening dat er geen sprake was van dwang, omdat de personen het pand konden verlaten en het werk vrijwillig deden en daarmee geen sprake was van uitbuiting op grond van art.273f WvSr. Echter bij de Hoge Raad had de aanklacht wel succes. De verdachte werd vervolgd voor mensenhandel op grond van art.273f WvSr. De Hoge Raad concludeerde dat de personen door hun illegaliteit in een afhankelijke positie verkeerde en dat de verdachten hier opzettelijk misbruik van hebben gemaakt. Dit misbruik werd onderlegt door het argument dat de verdachte deze slachtoffers lange werkdagen liet maken tegen een onredelijk loon⁷⁹.

---

⁷⁸ LNJ: BN1234 (2010) Rb Leeuwarden, 17/880553-09, Roemeense bouwvakkers

⁷⁹ LNJ: BI7099, (2009) Hoge Raad, 08/03895, illegale Chinezen

Voorbeeld 5: Champignonkwekerij

Na aangifte van elf Poolse vrouwen werden een 68 jarige man en een 41 jarige vrouw aangehouden.⁸⁰ Door middel van advertenties werden deze vrouwen naar Nederland gelokt en tewerkgesteld in een champignonkwekerij in Maasdriel. De vrouwen hadden geen vergunning om hier te mogen werken, dit was namelijk nog voordat Polen toetrad tot de interne markt (art.45 WvEU).

De Poolse vrouwen moesten lange werkdagen maken en sliepen in de kassen of werden elders in kamers geplaatst waar zij met meerdere mensen in sliepen. Deze fysieke en mentale werkdruk vormden een bedreiging voor de gezondheid van deze slachtoffers. De vrouwen werden wel betaald voor de werkzaamheden, echter kregen zij niet voluit betaald. De verdachten verklaarden dat zij geen geld hadden om alle werknemers te betalen en voor hen geschikte huisvesting te vinden. De rechtbank concludeerde dat er sprake was van uitbuiting omdat de slachtoffers economisch afhankelijk waren van de verdachte en de situatie waarin de slachtoffers zich bevonden 'mensonterend' waren⁸¹.

Voorbeeld 6: Kroepoekzaak

In 2010 verscheen opnieuw een opmerkelijk zaak voor de rechtbank. Dit betrof een elftal Indonesiërs die in 2009 werden uitgebuit. Zij moesten van hun werkgever onder zeer slechte arbeidsomstandigheden kroepoek maken. Ook in dit voorbeeld waren de woonomstandigheden erbarmelijk. De personen waren afhankelijk van hun uitbuiters. Ze hadden namelijk € 5.000 betaald voor de overtocht, maar verdienden slechts € 200, per maand⁸². Een van de verdachten werd vervolgd op grond van art.273f WvSr. en werd voor vier jaar gevangenisstraf veroordeeld⁸³.

Bovenstaand wordt aan de hand van jurisprudentie een beeld geschetst over uitbuiting in Nederland. In de eerste drie arresten vond de rechtbank het niet bewezen dat er sprake was van economische uitbuiting. Er werd onvoldoende bewezen dat de verdachten inbreuk maakte op de fundamentele mensenrechten van de slachtoffers en dat er sprake was van dwang. Ten aanzien van uitbuiting waarbij Oost-Europeanen het slachtoffer waren, vond zich in het arrest van de champignonkwekerij een ommekeer plaats. Deze verdachten werden wel strafrechtelijk vervolgd en ook met succes. Toch verklaarde de werkgever in deze zaak dat ze onvoldoende middelen hadden om deze slachtoffers te betalen. Dit is een veel geuite verdediging van personen die voor de rechtbank gedaagd worden. Zie hieronder ook de situatie in Someren.

---

⁸⁰ SIOD (2010) Nieuwsbrief, Celstraffen voor uitbuiting in champignonkwekerij

⁸¹ LJN: BO3022 (2010) Rb Roermond, 04/990005-06, Champignonkwekerij

⁸² Schildkamp, V (2009)

⁸³ LJN: BM3374 (2010) Rechtbank 's-Gravenhage , 09/993034-09, Kroepoekzaak

Voorbeeld 1 : Aspergekwekerij Someren

Op deze boerderij werkten voornamelijk Roemeense vrouwen op een aspergeveld. Voor dit werk werden zij onderbetaald en ze waren niet vrij om het erfgoed te verlaten. De huisvesting waarin deze vrouwen sliepen was brandonveilig en tevens hield de werkgeefster hun paspoorten achter⁸⁴. Echter is de werkgeefster niet strafrechtelijk vervolgd en is alleen beroep ingesteld omdat zij deze Roemenen zonder TWV heeft laten werken. De werkgeefster gaf aan dat er te weinig mensen zijn die dit werk wilde uitvoeren en dat ze onvoldoende financiële middelen had om deze mensen te betalen naar de maatstaven van het Nederlands recht⁸⁵.

Opmerkelijk is dat de Burgemeester van Someren in Trouw stelt dat de werkgeefster misbruik maakte van de situatie dat deze vrouwen een TWV nodig hadden om hier te mogen werken. Dit druist in tegen de politieke besluitvorming en argumentatie van de Tweede Kamer. Deze stellen dat Roemenen en Bulgaren een TWV nodig hebben omdat ze te vaak slachtoffer zijn van uitbuiting en huisjesmelkers⁸⁶. Recent werd een aardbeienteler aangehouden, waarbij er ook sprake was van een TVW vereiste.

Voorbeeld 2: Aardbijenteler

De verdachte heeft door middel van valse arbeidscontracten jarenlang 43 Oost-Europese werknemers onderbetaald en deze hun identiteitspapieren afgenomen. Er was sprake van primitieve woonomstandigheden. Tegen deze persoon loopt op dit moment een strafrechtelijk onderzoek. Gezien de voorgaande situatie betreft het vaak dat er sprake is van onderbetaling. Hiermee wordt bedoeld dat de werkgever onder het WML betaalt. Tevens was in deze situatie wederom sprake van personen die een TWV nodig hadden om hier te mogen werken.

4.3 Motivatie Oost-Europeanen

De arbeidsinspectie heeft in 2009 1.652 overtredingen gesignaleerd op grond van de WML en de WAV. Daar kwam bij dat de toename van illegale werknemers met 20% was toegenomen, waarvan circa 33% van Bulgaarse of Roemeense afkomst was. De arbeidsinspectie merkt in haar rapport op dat werknemers niet snel bereid zijn een verklaring af te leggen. De Arbeidsinspectie vermoedt dat de werknemers bang zijn hun baan te verliezen en genoeg nemen met het loon dat ze nu verdienen. Dit ook omdat het loon vaak hoger ligt dan in hun eigen land⁸⁷. Het gemiddelde jaarinkomen van de gemiddelde Nederlander in 2010 was

---

⁸⁴ Baars, van, J, (2009) Slavernij in Aspergestekerij. In: Trouw.

⁸⁵ LJN: BK4343 (2009), Raad van State, 200900554/1/V6, Aspergestekerij Someren

⁸⁶ Peeters, B (2008) Kamer: Bulgaren en Roemenen nog niet toelaten. In: Elsevier.

⁸⁷ Arbeidsinspectie (2010) p.30

€ 20.753,- dit in vergelijking met Bulgarije € 1.714,- en Roemenië € 1.987,-⁸⁸. Het jaarinkomen in Nederland is bijna het tienvoudige. Geld is één van de hoofdfactoren waarom men naar Nederland komt. Dit wordt ook wel een 'pull-factor' genoemd.⁸⁹ Gekeken naar de voorgaande cijfers, is arbeidsmigratie dan ook makkelijk te verklaren. Echter blijkt dat zij door hun beperkte financiële middelen en hun status als EU-burgers een verhoogt risico lopen slachtoffer te worden van economische uitbuiting.

Gezien de voorgaande arresten, actualiteiten en rapporten kunnen de volgende kenmerken van economische uitbuiting in Nederland vastgesteld worden:

- Onderbetaling;
- Illegale werknemers; (TWV vereist)
- Primitieve verblijfsomstandigheden;
- Economische afhankelijk van de werkgever;
- Geen sprake van dwang;
- Identiteitspapieren afgenomen:

Deze indicatoren zullen worden gebruikt in het kwantitatief onderzoek en bij het opstellen van de turflijsten⁹⁰.

---

⁸⁸ Eurostat, (2010)

⁸⁹ Elderhorst, C en Venhorst, L. (2001) p.3

⁹⁰ Zie bijlage IV; Turflijsten.

5 Registratie bij CoMensha

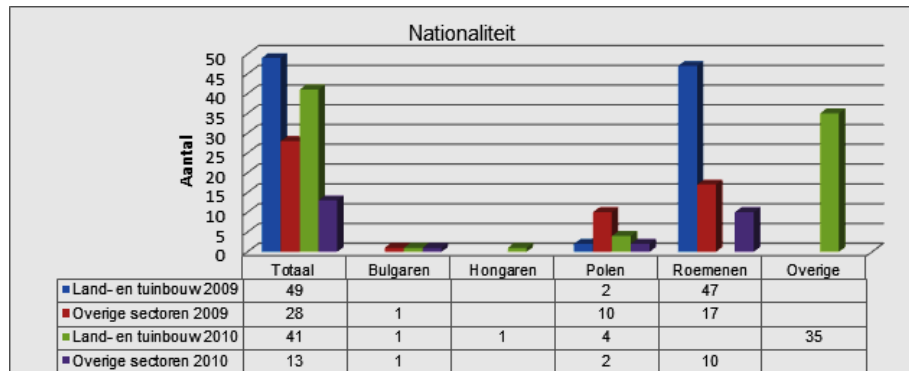
CoMensha beschikt over een database die voor dit onderzoek een nuttige informatiebron is. Deze database bevat gegevens over o.a. de nationaliteit van de slachtoffers die bij CoMensha zijn aangemeld. Tevens geeft het systeem inzicht ten aanzien van het gebruik van de B9 regeling door Oost-Europeanen en onder welke situaties zij hebben gewerkt.

5.1 Analyse turflijsten

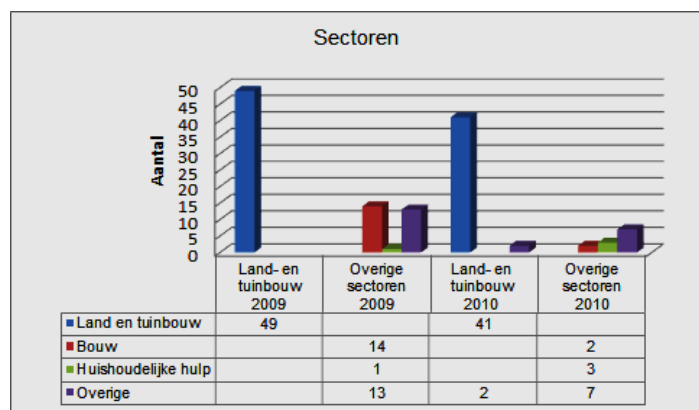
Middels de dossiers die CoMensha sinds 2009 heeft opgeteld kan er inzicht worden verkregen of het aanbod van de B9 regeling aansluit op de behoefte van Oost-Europeanen en wat de uitkomst was van deze regeling. Hiervoor is een turflijst⁹¹ opgesteld. Dit heeft als doel om de resultaten van de B9 regeling in kaart te brengen en grafieken⁹² op te stellen. Teven kunnen naar aanleiding van deze analyse mogelijke vraagstellingen aan het werkveld worden geformuleerd.

5.1.1 Nationaliteit en sectoren

Allereerst is het interessant om te onderzoeken in welke sectoren economische uitbuiting zich voordoet. Uit de grafieken hiernaast kan afgeleid worden

dat zowel 2009 als ook in 2010 vooral misbruik maakte van Oost-Europese arbeidsmigranten. Uit de gegevens kan niet worden geconcludeerd of een bepaalde sector in verband staat met een nationaliteit. Dit staat waarschijnlijk in verband met het feit dat in 2009 een grote groep

Roemenen werden aangemeld bij CoMensha naar aanleiding van de Aspergekwekerij in

⁹¹ Zie bijlage IV: Turflijsten

⁹² Zie bijlage V: Grafieken

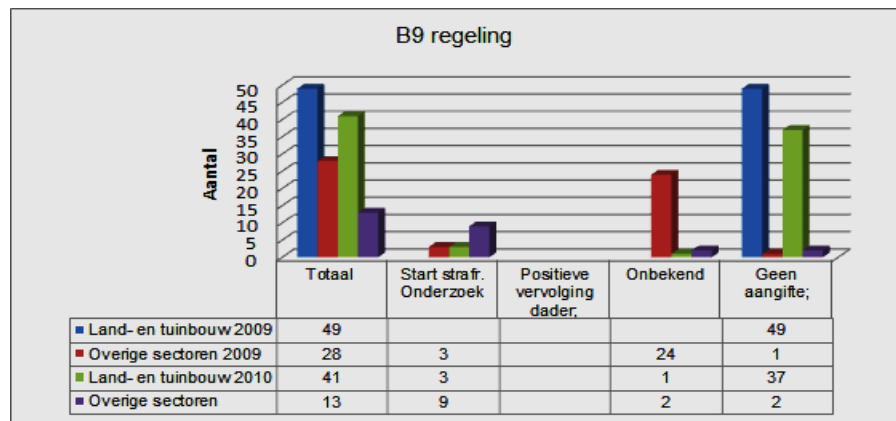

Someren, terwijl in 2010 er 35 Slowaken slachtoffer waren geworden van een aardbijenteler. Tijdens de dataverwerking is ook de indicator ‘overige’ sectoren naar voren gekomen, omdat er niet altijd kon worden vastgesteld in welke sector het slachtoffer viel. Tevens kan de situatie zich voordoen dat naast uitbuiting in de land- en tuinbouwsector de persoon in kwestie ook slachtoffer was geworden van bijvoorbeeld seksuele uitbuiting.

5.1.2 Gebruik B9 regeling

Voor het onderzoek is het tevens relevant om te weten of Oost-Europeanen gebruik hebben gemaakt van de voorzieningen die in de B9 regeling neergelegd zijn. Daarnaast is het relevant te weten welke redenen er kunnen zijn dat deze groep slachtoffer niet bereid zijn om aangifte te doen.

De grafiek hiernaast betreft de aangiftebereidheid van slachtoffers. Deze geeft opnieuw aan hoe relevant dit onderzoek is voor CoMensha. Het aantal slachtoffers dat geen

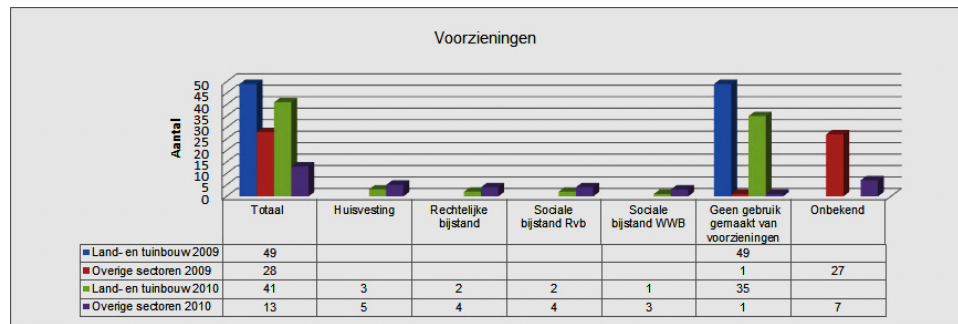
aangifte heeft gedaan tegen de verdachten is der mate hoger dan het aantal gestarte strafrechtelijke onderzoeken. De zaak Someren geeft hiervoor een belangrijke motivereden aan⁹³. Deze slachtoffers gaven namelijk aan dat zij geen aangifte wilden doen zolang zij geen geld van hun voormalige werknemer hadden ontvangen. Belangrijke vraag voor het onderzoek is dan ook of groeps grootte een rol speelt bij de bereidheid tot aangifte?⁹⁴ Ook kan hierbij schaamtegevoel en schulden in het thuisland een rol spelen⁹⁵.

⁹³ Bron: Registratiesysteem CoMensha, Regas.

⁹⁴ De betrokken instanties konden hierop geen eenduidig antwoord geven.

⁹⁵ Dettmeijer .– Vermeulen, C (2009). p 50

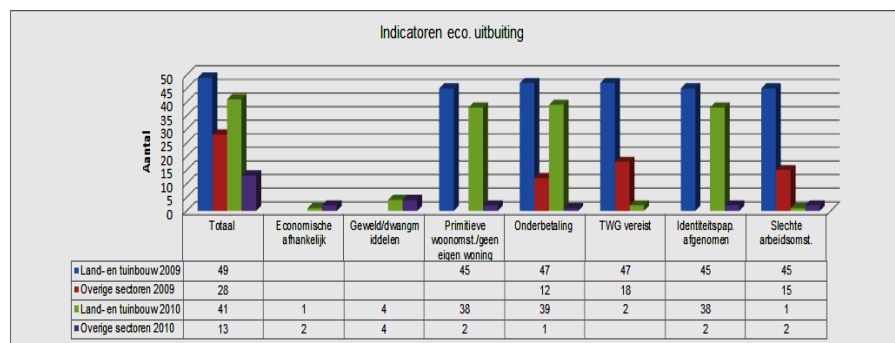
De bereidheid tot aangifte hangt verder nauw samen met de gebruikte voorzieningen uit de B9 regeling.

Het aanvaarden van de bedenktijd of het doen van aangifte staat in relatie met het recht op voorzieningen. De B9 regeling was van oorsprong ontwikkeld om uitbuiting in de prostitutie tegen te gaan en slachtoffers van mensenhandel te beschermen. De Nationaal Rapporteur merkt in haar rapport op dat de behoefte aan voorzieningen voor slachtoffers van economische uitbuiting verschillend kunnen zijn aan de behoefte van slachtoffers van seksuele uitbuiting⁹⁶. Deze laatste stelling sluit zich aan bij de hoofdvraag van dit onderzoek. Het is goed mogelijk dat de bereidheid tot aangifte samenhangt met het aanbod van de huidige B9 regeling. Anders gesteld, als het aanbod van voorzieningen niet aansluit op de behoefte van de slachtoffers, wat is dan het voordeel voor het slachtoffer om mee te werken aan een strafrechtelijk onderzoek. Ook in het kader van het EU-burgerschap is dit ten zeerste de vraag. Zij mogen namelijk op grond van hun nationaliteit in Nederland vestigen en verblijven⁹⁷. Zij hebben dus überhaupt al recht op voorzieningen.

5.1.3 Indicatoren economische uitbuiting

Voor dit onderzoek was relevant om te weten welke en in welke mate de indicatoren^{pag.33} een rol spelen bij economische uitbuiting. Ten eerste kan worden vastgesteld dat er

sprake van een andere vorm van uitbuiting dan bij seksuele uitbuiting. Hierbij speelt angst voor gewelddadige represailles een belangrijke rol. Bij economische uitbuiting is volgens de cijfers van CoMensha vooral sprake van onderbetaling en slechte woon- en arbeidsomstandigheden. Fysiek geweld speelt hierbij een minder belangrijke rol. In het kader van het dossieronderzoek wordt er ook gesproken over andere dwangmiddelen. Deze zouden nauwelijks aanwezig zijn. Dit is een misplaatste opvatting. In de meeste gevallen

⁹⁶ Dettmeijer – Vermeulen, C (2009). p 50

⁹⁷ Art.8, sub e Vw

worden de identiteitspapieren afgenomen en/of hebben ze geen financiële middelen. Dit heeft als gevolg dat het slachtoffer zichzelf niet kan onttrekken aan de situatie. Hierdoor zijn zij afhankelijk van hun ‘werkgever’ en worden zij geschonden in hun fundamentele mensenrechten⁹⁸. In hoofdstuk 7 wordt nader ingegaan op het TVW vereiste en of dit een rol kan hebben ten aanzien van de afhankelijkheidsrelatie.

5.1.4 *Beperkte dataverwerking in Regas*

Bij dit kwantitatief onderzoek moet opgemerkt worden dat het registratiesysteem van CoMensha geen voltallig beeld geeft van het aantal aangiftes en daarmee het aantal slachtoffers van economische uitbuiting. Hierdoor blijft het vaak onduidelijk in welke situatie het slachtoffer zich bevindt. Tevens wordt hiermee niet duidelijk of het slachtoffer gebruik heeft gemaakt van verdere voorzieningen of dat het slachtoffer is geholpen met andere hulpvragen. Hierdoor blijft het onduidelijk of het aanbod van voorzieningen in de huidige B9 regeling aansluit op de behoefte van het slachtoffer. Contact met het werkveld is hierbij belangrijk. Dit wordt in het volgende hoofdstuk nader uitgelegd.

Economische uitbuiting is een relatief nieuw verschijnsel. In 2005 is art.273f WvSr in werking getreden, waarbij ook uitbuiting in arbeids- en dienstsituatie strafbaar gesteld werden. In vergelijking met België is dit vrij recent. Daar zijn deze delicten al een langere tijd strafbaar. Dit is ook te zien aan het aantal meldingen van economische uitbuiting ten opzichte van het aantal meldingen met betrekking tot seksuele uitbuiting. In Nederland was in 2009 47% van uitbuiting seksueel gerelateerd en 12% was uitbuiting in andere sectoren dan de seksindustrie⁹⁹. Dit terwijl dit percentage in percentage ongeveer gelijk ligt en in 2009 economische uitbuiting zelfs het aantal meldingen van seksuele uitbuiting overstijgt¹⁰⁰. Tevens is er pas recent jurisprudentie ontwikkeld om verdachten van economische uitbuiting te vervolgen¹⁰¹. Dit laat nogmaals zien dat economische uitbuiting pas een recent erkent verschijnsel is en de verwachting is dat het percentage over een aantal jaren op gelijke voet komt te staan met seksuele uitbuiting. Daarnaast hebben niet alle organisaties een meldplicht. Om deze redenen ligt het aantal slachtoffers van mensenhandel waarschijnlijk veel hoger. Tevens speelt hierbij maatschappelijke bewustwording een grote rol. Seksuele of (overige) uitbuiting kan bij wijze van spreken bij ieder persoon in de straat plaatsvinden. Dus,

---

⁹⁸ ECHR (2005) *Silidian versus France*, appl. 73316/01. LJN: BO3022 (2010), Rb Roermond, Champignonkwekerij

⁹⁹ Dettmeijer - Vermeulen, C . p 194-185

¹⁰⁰ Dewulf, C (2010). p.48

¹⁰¹ Zie: LJN: BI7099, (2009) Hoge Raad , 08/03895, illegale chinezen. LJN: BO3022 (2010) Rb Roermond, 04/990005-06, champignonkwekerij.

voor het signaleren van uitbuiting is een grote rol neergelegd bij de burger en de organisaties die betrokken zijn bij mensenhandel.¹⁰².

Het staat vast dat economische uitbuiting pas een recent verschijnsel is. Mede door deze reden is het ook nog moeilijk te herkennen. Want wanneer kan er gesproken worden over uitbuiting en over een slachtoffer? De ontwikkeling van jurisprudentie en het signaleringsbeleid van de SIOD en de Arbeidsinspectie speelt hierbij een grote rol. Nadat de Hoge Raad heeft erkend dat er door de afhankelijke relatie van de werknemer uitbuiting kan ontstaan, domineert economische uitbuiting steeds meer de actualiteiten en de rechtsontwikkeling.

---

¹⁰² Comensha (2011) Tien procent toename slachtoffers mensenhandel

6 Gegevens analyse

In het onderstaande wordt aan de hand het analytisch onderzoek en de afgenomen interviews¹⁰³ antwoordt gegeven op de centrale vraagstelling. De centrale vraagstelling luidt als volgt: *‘Zijn Oost-Europeanen die slachtoffer zijn geworden van economische uitbuiting gebaat bij het aanbod van voorzieningen die zijn opgenomen in de B9 regeling?’* Dit antwoord is gematigd positief. In de eerste sub-paragraaf wordt beantwoordt om welke reden het antwoordt positief luidt en in de tweede sub-paragraaf wordt er ingaan waarom het antwoordt ook ontkennend moet luiden.

6.1 Wettelijke voordelen

Als wordt ingegaan op de wettelijke regeling zelf en de voorzieningen hierin opgenomen, dan kan er naar aanleiding van de gesprekken met de respondenten worden vastgesteld, dat het aanbod van voorzieningen in de B9 regeling voldoende is voor deze groep slachtoffers. Met het huidige aanbod van voorzieningen kan er maatwerk geleverd worden. Tenminste dit is het uitgangspunt van de regeling. Neem bijvoorbeeld de opvang, elke opvangplek heeft zijn eigen expertise. Door maatwerk te leveren, kan er gekeken worden wat de behoefte zijn van het slachtoffer om vanuit daar een keuze te maken waar ze deze persoon plaatsen.

Hierbij dient tevens nader ingegaan te worden op het begrip *‘gebaat’*. De vraag die dan kan worden gesteld is of het slachtoffer voordeel kan behalen uit de B9 regeling.

In hoofdstuk 3 is vastgesteld dat Oost-Europeanen op grond van hun status recht hebben op voorzieningen als zij in Nederland willen verblijven. Zij mogen hier werken en kunnen zich bijvoorbeeld laten verzekeren voor hun ziektekosten¹⁰⁴. De enige voorwaarde is dat de persoon in kwestie over voldoende financiële middelen moet beschikken. Echter, als de persoon aanspraak wil maken op een bijstandsuitkering, kan dit tot gevolg hebben dat hun verblijfstatus wordt ingetrokken. Middels de B9 regeling hebben zij op grond van hun status als slachtoffer van mensenhandel rechtstreeks recht op een bijstandsuitkering. Veelal werden deze slachtoffers gehuisvest onder slechte woonomstandigheden, meestal met ‘behulp’ van de werkgever. Dit kan zijn bij de werkgever zelf of bij ‘huisjesmelkers’. Echter als het slachtoffer door een opsporingsinstantie wordt meegenomen, is de persoon in kwestie zijn huisvesting kwijt. Op dit moment is de behoefte duidelijk, namelijk huisvesting.

---

¹⁰³ Zie bijlage III: Interview ketenpartners

¹⁰⁴ Art.21 WvEU,juncto Art. 24 Richtlijn 2004/38 EG, juncto art.10 Vw

Oost-Europeanen mogen door hun status als EU-burger werken in Europa. Voor derde-landers is dit anders, voor hen is een TWV vereist.¹⁰⁵ Toch moet hierbij een kanttekening worden gemaakt. Voor Roemenen en Bulgaren is ook nog steeds een TWV vereist. Dit heeft als gevolg dat als zij hier willen werken, de werkgever dit aan moet geven bij het UWV (Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen). De vraag die hierbij kan worden gesteld is of personen die deze nationaliteit bezitten in een meer afhankelijke positie worden gesteld en als gevolg daarvan gevoeliger zijn voor economische uitbuiting. Dit antwoord is niet gemakkelijk te geven. Enerzijds ja, want de enige drijfveer waarvoor deze groep slachtoffers naar Nederland komen is om te werken en om geld te verdienen. In het bronland is namelijk geen werk en daarbij is het referentiekader ook nog heel anders. Zij kennen alleen de situatie in hun eigen land en nemen dat beeld mee naar Nederland. Deze werknemers ervaren werken in Nederland, onder welke omstandigheden dan ook als een gunst. Advocaat A. Koopsen zei over de afhankelijkheidsrelatie met de werkgever het volgende. *“Op deze manier ontstaat een relatie met de werkgever, waarin de werkgever zich zo opstelt dat hij deze mensen een dienst betuigt, terwijl hij ze in de werkelijkheid gewoon uitbuit. Daarmee zijn ze natuurlijk afhankelijk van de werkgever en maakt het ook moeilijk om van werkgever te wisselen. Ze kunnen daardoor ook moeilijk een vuist maken tegen de werkgever, omdat ze geen alternatief hebben om te gaan werken.”* Toch kan deze vraag anderzijds ontkennend worden beantwoord.

Zowel drs. A. Koopsen als ook drs. F.H. van Dijk van het SIOD maakte hierbij een annotatie. Het openstellen van de arbeidsmarkt hoeft nog niet te betekenen dat er arbeidsuitbuiting niet meer plaatsvindt, iedereen kan daar slachtoffer van worden. (*“Merendeel van de slachtoffers bij seksuele uitbuiting zijn nog steeds Nederlandse meisjes.”* Drs. A. Koopsen) Tevens kan er ook vanuit een ander oogpunt naar het doel van een dergelijke vergunning worden gekeken. Een TWV kan ook veel duidelijkheid geven over de rechten en plichten van de werknemer en kan tevens als een machtsmiddel fungeren als zij worden onderbetaald¹⁰⁶. Voor dit laatste is dan wel nodig dat de TWV is aangevraagd. Nogmaals, de primaire reden voor Oost-Europeanen om naar Nederland te komen om hier is werk. Als de TWV wordt gezien als een belemmering om de arbeidsmarkt te betreden, kan dit middels de B9 regeling worden ontnomen. Ze verkrijgen namelijk het recht op vrije arbeid in Nederland.

Wederom wordt benadrukt dat het wettelijke aanbod van voorzieningen voldoende is voor deze groep slachtoffers. Ze verkrijgen immers het recht op verblijf op grond van hun slachtofferschap en dit kan niet worden ontnomen op grond van onvoldoende financiële middelen. Daarnaast biedt het hem of haar de mogelijkheid gebruik te maken van publieke

---

¹⁰⁵ Zie hoofdstuk 4.1.3

¹⁰⁶ Dhr. W. van der Maas. Beleidsmedewerker. Arbeidsinspectie

middelen zoals opvang en als het een Bulgaar en Roemeen betreft ook de mogelijkheid om de Nederlandse arbeidsmarkt vrij te betreden.

6.2 Passende voorzieningen

Echter en daarmee ook gelet op de doelstelling van het onderzoek moet het antwoord ook ontkennend luiden. De primaire reden dat mensen hierheen komen is om te werken en geld te verdienen. Rechercheur dhr. M. Kwekkeboom verwoordde dit als volgt. *“Zolang de economische situatie in het eigen land slechter is dan hier, bestaat er geen motivatie om terug te gaan als ze de mogelijkheid krijgen hier in Nederland te verblijven en te werken.”* De reden dat ik hier vaker op terugkom, is dat hierin de grondgedachte ligt waarom Oost-Europeanen op dit moment veelal niet gebaat zijn bij het aanbod van voorzieningen in de B9 regeling. Hiervoor zijn drie redenen te noemen.

Ten eerste is het lastig is dat het doen van aangifte tijd kost. Deze tijd is voor hen kostbaar, omdat zij geen geld kunnen verdienen. Het doen van aangifte wordt gezien als belemmering. Zij mogen immers al werken op grond van hun status als EU-burger. Deze tijd is voor hen kostbaar en ze kunnen tegelijkertijd geen geld verdienen. Op dit gebied ben ik zelf dan ook sceptisch of de aangiftebereidheid van een Oost-Europeaan hoger wordt naar mate het aanbod van voorzieningen in de B9 regeling beter zijn. Naar mijn inziens zullen zij alleen aangifte doen wanneer hier een voordeel uit te behalen valt of dat zij enigszins van mening zijn dat zij geholpen moeten worden.

Een ander feit is dat de opvang in Nederland te kort schiet.¹⁰⁷ Instanties zoals CoMensha en de politie lopen veelal tegen het knelpunt aan dat op het eerste moment geen opvang geregeld kan worden. Dit terwijl de eerste dagen voor het slachtoffer en daarbij ook voor de aangiftebereidheid cruciaal zijn. Als hulpverlening en daarmee de Nederlandse overheid in het perspectief van het slachtoffer te kort schiet, wordt de drempel om aangifte te doen steeds hoger. Daarnaast krijgt de politie ook signalen van het slachtoffer, dat de hulpverlening binnen de opvang niet aansluit op de behoefte van het slachtoffer. Het zijn arbeidsmigranten die willen gaan werken om een toekomst op te bouwen. Opvangcentra zijn gericht op hulpverlening aan slachtoffers. Mevr. T. van Driel van CoMensha illustreerde een situatie van een slachtoffer van economische uitbuiting. *“Als ik een persoon ben die uitgebuit is en daardoor niet goed kan slapen, heb ik misschien meer behoefte aan alleen een goed bed en een goed gesprek dan dat ik naar de psychiater ga. En als ik dan weer het slachtoffer ben en ik zit in die B9 regeling, dan wordt die hulp als het ware opgelegd. Daarmee is de B9 regeling te zwaar voor dit type slachtoffers.* De behoefte van Oost-Europeanen die slachtoffer zijn geworden van

---

¹⁰⁷ Dettmeijer –Vermeulen, C (2009),

economische uitbuiting, ligt voornamelijk in de begindagen in het hebben van een opvangplek, om vanuit daar verdere stappen te ondernemen. Dit met als doel zo snel mogelijk terug te keren naar de maatschappij. Dit kan in Nederland zijn of in het thuisland. Er zal binnen de hulpverlening en ook binnen de B9 regeling zelf altijd zo veel mogelijk gestreefd moeten worden naar participatie van het slachtoffer. Echter moet hier volgens de respondenten bij slachtoffers van economische uitbuiting actiever mee worden omgegaan, met name op het gebied van arbeidsparticipatie. Hieraan zit wel een kanttekening. Als de persoon in kwestie zelfstandiger wordt en geen hulp meer behoeft, dan ligt het gevaar dat het contact verloren gaat, dit kan schadelijk zijn voor het strafrechtelijk onderzoek. Contact houden is hierbij belangrijk. Afgevraagd kan worden wie hiervoor verantwoordelijk wordt gesteld.

Ten derde is er nog steeds een chronisch tekort aan opvangplaatsen. Zoals al eerder gesteld heeft het aanbod van voorzieningen als uitgangspunt om maatwerk te leveren. Deze opvang vooral bedoeld voor slachtoffers die seksueel zijn uitgebuit in de prostitutie. Dit terwijl bij economische uitbuiting vooral mannen het slachtoffer zijn van uitbuiting¹⁰⁸. Het blijft een terugkerend probleem. De gemeente waar het slachtoffer gevonden wordt, wordt primair verantwoordelijk gehouden voor de opvang van het slachtoffer¹⁰⁹. Er moet afgevraagd worden of dit in de praktijk kan worden volgehouden. Hoe vang je als gemeente bijvoorbeeld een grote groep slachtoffers op? De politie in Midden- en West Brabant testen op dit moment een regionaal beleid ten aanzien van slachtoffers van mensenhandel. Meerdere gemeentes worden dan verantwoordelijk gehouden voor de opvang van deze groep slachtoffers. Adviseur mensenhandel drs. F.H van Dijk zei over het beleid ten aanzien van opvang het volgende. *“Op dit punt maak ik ook graag een vergelijking met een heel ander type slachtoffers namelijk vluchtelingen. Hiervoor hebben wij wel een landelijk beleid en dat is de COA (asielzoekers). Als je asielzoeker bent, dan heb je recht op een aantal voorzieningen, punt. Hierbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen gemeentes. Er moet een landelijk beleid komen ten aanzien van slachtoffers van mensenhandel.”* Tevens pleitte advocaat drs. A.Koopsen ervoor om een uniformer beleid te voeren ten aanzien van slachtoffers van mensenhandel. In Nederland is er genoeg leegstand. Gekeken naar de situatie van slachtoffers van economische uitbuiting, is het belangrijk dat zij zo snel mogelijk weer aan het werk kunnen. De Vereniging van Nederlandse Gemeentes kan volgens haar hierin een belangrijke rol gaan spelen. Deze zijn op de hoogte van leegstand en de plaatselijke werkgelegenheid. Duidelijk mag zijn dat er behoefte is naar een uniformer beleid betreffende de opvang voor slachtoffers van mensenhandel.

---

¹⁰⁸ Roessingh, M (2008)

¹⁰⁹ Kamerstukken II 2004-2005, 28 638, nr. 13. Nationaal Actieplan Mensenhandel, actie 36.

6.3 Verplichting van lidstaten

Het arrest *Rantsev vs. Cyprus and Russia*¹¹⁰ (zie pagina 23) is duidelijk over het feit dat lidstaten verplicht zijn potentiële slachtoffers van mensenhandel te beschermen en ook hulp te bieden. Daarnaast bepaalt de nieuwe Europese Richtlijn¹¹¹ dat slachtoffers van mensenhandel recht hebben op voorzieningen. De Europese Commissie wil dat lidstaten bij de geringste aanwijzing slachtoffer van mensenhandel al acterend optreedt. Oost-Europeanen hebben niet alleen recht op voorzieningen omdat zij burger zijn van de EU, ze hebben ook recht op aanvullende voorzieningen wanneer zij slachtoffer zijn geworden van mensenhandel. Er worden namelijk fundamentele mensenrechten geschonden. Ten eerste is het in strijd met alle mensenrechtenverdragen. Ten tweede; het is in strijd met de Grondwet. Ten derde; bij arbeidsuitbuiting is het ook nog eens in strijd met het stelsel van de sociale zekerheid en de Arbeidswet. Die juist bedacht is om volledige afhankelijkheid en willekeur van de werkgever uit te bannen. Op dat moment heb je te maken met drie fundamentele rechtsprincipes.

Naast actief optreden, zijn de EU-lidstaten verplicht preventief op te treden om mensenhandel te bestrijden. Eén van de middelen die men hiervoor inzet is het geven van voorlichting. Alle respondenten hebben tijdens het interview aangegeven, dat zij het geven van voorlichting ten aanzien van de rechten en plichten van een werknemer in Nederland belangrijk vinden. Het zijn arbeidsmigranten uit een andere lidstaten. Ze zijn namelijk onvoldoende op de hoogte van de regelgeving en de leefomstandigheden in Nederland.

6.4 Conclusie

Geconcludeerd kan worden dat het antwoord op de centrale vraagstelling niet eenduidig is. Wettelijk gezien voldoet het aanbod aan voorzieningen. Deze hoeft volgens de respondenten niet te worden uitgebreid. Voorgaand is ook gesteld dat de B9 regeling voor Oost-Europeanen zelfs voordelen kan bieden ten aanzien van zijn of haar verblijfsrecht en om aanspraak te kunnen maken op publieke voorzieningen zoals de bijstand. Tevens kunnen ook derdelanders en Nederlandse slachtoffers van mensenhandel recht maken op het aanbod van voorzieningen die voortkomen uit de B9 regeling. Daarmee kan worden vastgesteld dat de B9 regeling zelf voldoet aan het gelijkheidsbeginsel van de EU, namelijk dat Europeanen op dezelfde manier behandeld worden als burgers van de betreffende lidstaat waarin zij verblijven.

---

¹¹⁰ ECHR (2010) *Rantsev versus Cyprus and Russia*, appl. 73316/01, paragraaf. 13/29

¹¹¹ Wetgevingsresolutie, 14 december 2010 tot intrekking van Kaderbesluit 2002/629

De voorzieningen zijn echter in de praktijk niet passend aan de behoefte van Oost-Europeanen of zelfs te zwaar. In de eerste dagen van het proces is nog duidelijk wat de behoefte is. Zoals eerder gesteld willen zij alleen een dak boven hun hoofd om vanuit daar verdere stappen te ondernemen. Echter, daarna is het nog steeds onduidelijk welke mate van hulpverlening en voorzieningen deze slachtoffers nodig hebben. De veronderstelling is dat zij streven naar zelfstandigheid.

6.4.1 De B9 regeling: Fictie en werkelijkheid voor Oost-Europese arbeidsmigranten

Door het voorgaande blijkt dat de B9 regeling een fictieve regelgeving is, er zijn wettelijke voorzieningen neergelegd maar in de werkelijkheid is deze nog niet passend en schiet het te kort voor Oost-Europeanen die slachtoffer zijn geworden van economische uitbuiting.

Adviseur mensenhandel drs. F.H. van Dijk zei op dit punt dat er nog onvoldoende zicht is op de behoefte van slachtoffers van economische uitbuiting. Er is sprake van een hele andere doelgroep dan bij slachtoffers van seksuele uitbuiting. Er zal dan ook voorzichtig mee om moeten worden gegaan om het begrip economische uitbuiting in verband te stellen met het begrip 'slachtoffer'. Economische uitbuiting is pas een recent fenomeen in het Nederlandse recht. Er moet sprake zijn van een afhankelijkheid van de werkgever waarbij het slachtoffer zich niet aan kan onttrekken. De reden waarom er voorzichtig met het begrip zal moeten worden omgegaan, is om het volgende. Bij economische uitbuiting is er vaak sprake van onderbetaling, illegale tewerkstelling en overtreding Atw (*Arbeidstijdenwet*). In principe zijn dit bestuursrechtelijke overtredingen. De arbeidsinspectie kan de werkgever dwingen deze wetten alsnog na te leven door opleggen van maatregelen. Vraag is wanneer dan wordt bepaald of er sprake is van alleen overtreding op grond van bestuurlijke wetgeving of dat er ook een strafrechtelijke overtreding kan worden vastgesteld op grond van art.273f WvSr. Elke keer zal dit opnieuw moeten worden bekeken door de SIOD, arbeidsinspectie en andere betrokken instanties.

6.5 Beperkingen onderzoek

In het bovenstaande wordt er gesteld dat de voorzieningen en met name de hulpverlening van opvangcentra, voor deze groep slachtoffers te zwaar is. Echter wordt er niet ingegaan in welke mate en op welke manier hulpverlening gegeven wordt. Tevens is er niet onderzocht tegen welke knelpunten opvanginstanties aanlopen als het gaat om slachtoffers van economische uitbuiting. Het aantal opvangcentra en de verscheidenheid in specialisaties van deze opvangcentra is te groot om dit te doen onderzoeken. Om de validiteit van het onderzoek en het tijdslimiet te waarborgen, is ervoor gekozen deze instanties niet te ondervragen. Wel ben ik van mening dat verder onderzoek hierna een belangrijke bijdrage

kan leveren, om de voorzieningen van de B9 regeling aan te laten sluiten op de behoefte van Oost-Europeanen, die slachtoffer zijn geworden van economische uitbuiting. Tevens is er ook niet gekozen om slachtoffers van economische uitbuiting te interviewen. Dit had de volgende redenen. Bij de antwoorden van het slachtoffer loop je het risico dat de antwoorden subjectief zijn. Dit werd voorkomen door instanties als de SIOD en advocatenkantoren te interviewen, die mij konden voorzien van objectieve informatie. Tevens zal het nodig zijn om meerdere slachtoffers te interviewen en hierdoor liep ik het risico dat het onderzoek te groot werd.

7 Conclusie

In dit hoofdstuk wordt in een beknopte vorm antwoord gegeven op de centrale vraagstelling. Deze luidt als volgt: *Zijn Oost-Europeanen, die slachtoffer zijn geworden van economische uitbuiting, gebaat bij het aanbod van voorzieningen die zijn opgenomen in de B9 regeling?*

Oost-Europeanen als burger van de EU mogen op grond van hun status werken en verblijven in Nederland. Als gevolg van een verschil tussen de economische omstandigheden in hun eigen land en de welvaart in Nederland, besluiten deze arbeidsmigranten naar Nederland te komen. Nederland mag toegang van deze arbeidsmigranten niet weigeren. Toch is hun verblijf niet onvoorwaardelijk. Als zij onevenredig recht doen op de bijstand kan hun verblijfsrecht vervallen. Echter, als zij slachtoffer zijn geworden van economische uitbuiting kunnen zij aanspraak maken op het aanbod van voorzieningen die in de B9 regeling opgenomen zijn. De wettelijke voorzieningen zoals het recht op opvang en rechtsbijstand zijn zouden voldoende moeten zijn voor deze groep slachtoffers. De feitelijke voorzieningen zijn, volgens de respondenten die geïnterviewd voor dit onderzoek (zie pagina 13), niet passend aan de behoefte van Oost-Europeanen die slachtoffer zijn geworden van economische uitbuiting. In de eerste plaats willen deze groep slachtoffers goede opvang om vanuit daar verdere stappen te kunnen ondernemen.

Het aantal opvangvoorzieningen schiet in Nederland echter te kort, waardoor geen maatwerk geleverd kan worden. Het tekort aan opvang blijft een terugkerend probleem. De huidige opvang is voornamelijk voor vrouwen opgericht die slachtoffer zijn geworden van uitbuiting in de prostitutie. Dit terwijl bij economische uitbuiting het vooral mannen betreft. Alleen zijn er te weinig opvangcentra te weinig op mannen gericht.

Opvang en hulpverlening aan deze slachtoffers is nu gemeentelijk beleid. Hierdoor bestaat er discrepantie aan hulpverlening en ruimte aan opvang. Volgens de respondenten is er op dit gebied behoefte aan structuur en een uniform beleid in Nederland. Daarnaast sluit volgens de respondenten de hulpverlening die deze opvanginstanties bieden niet altijd aan op de behoefte van slachtoffers die economisch zijn uitgebuit. Algemeen wordt aangenomen dat deze groep slachtoffers sneller kunnen participeren in een samenleving indien zij actief de juiste hulpverlening krijgen. Hieraan zit wel een kanttekening. Als de persoon in kwestie zelfstandiger wordt en geen hulp meer behoeft, dan ligt het gevaar dat het contact met overheidsinstanties zoals de politie verloren gaat en dit kan schadelijk zijn voor het

strafrechtelijk onderzoek. Contact houden is dus belangrijk om het slachtoffer niet uit het oog te verliezen. Afgevraagd kan worden welke instantie hiervoor verantwoordelijk gesteld wordt.

Met betrekking tot de doelstelling¹¹² van deze scriptie stel ik dat het aanbod van voorzieningen in wettelijke zin passend zijn voor Oost-Europeanen die slachtoffer zijn geworden voor economische uitbuiting. In werkelijkheid schieten deze voorzieningen tekort. Er is nog geen duidelijk zicht op de behoefte van deze Oost-Europeanen. Dit zal naar mijn inziens afhangen of deze doelgroep het voordeel inziet van deze B9 regeling. Dit zal met name afhangen van de keuze of zij willen verblijven in Nederland of willen terugkeren naar hun eigen land.

Arbeidsmigratie zal zich blijven voordoen, om deze reden is het dan ook erg belangrijk dat deze doelgroep wordt beschermd tegen uitbuiters. Preventief optreden door deze doelgroep te voorzien van informatie met betrekking tot hun rechten, plichten en de leefomstandigheden in de staat waar zij willen gaan werken is hierbij erg belangrijk.

Volgens *Rantsev vs. Cyprus* zijn lidstaten van de Raad van Europa verplicht potentiële slachtoffer van mensenhandel te beschermen en toepasselijke hulp te bieden. Het nieuwe Europese Kaderbesluit kan verandering brengen in het beleid van Nederland, door aanspraak op voorzieningen van de B9 regeling los te koppelen van de strafrechtelijke procedure. Hierdoor worden instanties zoals CoMensha in staat gesteld potentiële slachtoffers van mensenhandel hulp te bieden zonder dat deze slachtoffers aangifte hoeven te doen. Ik ben van mening dat dit een belangrijke stap naar voren is om voorzieningen en regelgeving aan te passen aan de behoefte van deze Oost-Europeanen.

---

¹¹² *Doelstelling scriptie: CoMensha van informatie en aanbevelingen voorzien met betrekking tot een aanbod van voorzieningen in de B9 regeling die passend is voor Oost-Europeanen die slachtoffer zijn geworden van economische uitbuiting.*

8 Aanbevelingen

In dit hoofdstuk zullen aanbevelingen worden gedaan met betrekking tot de voorzieningen van economische uitbuiting geboden wordt. De aanbevelingen zullen gericht zijn aan de opdrachtgever 'CoMensha' zodat zij deze kunnen gebruiken om verdere stappen te ondernemen ten aanzien van deze specifieke groep slachtoffers.

1. *Behoeftte Oost-Europeanen*

De scriptie richt zich op Oost-Europese arbeidsmigranten die slachtoffer zijn geworden van economische uitbuiting. Het is belangrijk om te realiseren, dat dit een andere doelgroep is dan slachtoffers van seksuele uitbuiting. Er is nog geen zicht op de daadwerkelijke behoefte van Oost-Europeanen die slachtoffer zijn geworden van economische uitbuiting. Om de mogelijkheden van voorzieningen aan te laten sluiten op de behoefte van Oost-Europeanen of om deze groep slachtoffers op andere manieren hulp te bieden zal nader onderzoek gedaan moeten worden. Eén van de belangrijkste behoeftte is directe en goed opvang die past bij de behoefte van de betreffende slachtoffers. Dit onderzoek zal zich kunnen richten op de volgende onderzoeksonderwerpen. Ten eerste is het nog niet duidelijk welke hulp zij nodig hebben en welke hulp in het bijzonder in de opvang al gegeven wordt door de instanties. Ten tweede moet duidelijk worden, wie ervoor verantwoordelijk wordt gesteld, om passende voorzieningen te regelen voor deze groep slachtoffers.

2. *Coördinatie opvang*

Op dit moment zijn gemeenten verantwoordelijk voor de opvang en hulpverlening aan slachtoffers van mensenhandel. Op dit gebied is dan ook nog veel discrepantie in beleid. Volgens de respondenten is er behoefte aan een uniform en landelijk of regionaal beleid. Naar mijn mening kan landelijk beleid een rol gaan spelen door minimale voorwaarden op te leggen aan gemeentes of een vereniging daarvan. CoMensha kan dit signaal afgeven aan de Nederlandse politiek en met betrokken instanties te gaan praten welke oplossingen er kunnen zijn om het tekort aan opvang op te lossen.

3. *Juridische kennis medewerkers CoMensha*

Oost-Europeanen afkomstig uit lidstaten van de EU hebben op grond van hun status al recht op voorzieningen en recht op verblijf in Nederland. Echter is dit verblijf niet onvoorwaardelijk. Juridische kennis met betrekking tot de positie van deze doelgroep is naar mijn mening dan ook erg belangrijk. Dit verhoogt de directionele ruimte van de medewerker van CoMensha om oplossingen te zoeken buiten het aanbod van de B9 regeling. Deze kennis kan bereikt

worden door de medewerkers op te leiden middels interne en/of externe opleidingen. CoMensha kan deze manier bijdragen aan beleidsontwikkeling ten aanzien van de positie van deze specifieke groep slachtoffers en ook slachtoffers of instanties die betrokken zijn beter inlichten over hun huidige positie en hun rechten en plichten.

9 Literatuurlijst

Arbeidsinspectie (2010) Jaarverslag Arbeidsinspectie 2009, veilig, gezond en eerlijk werk.

Arbeidsinspectie, Den Haag

Braas, C en Couwelaar, van, R (2001) Taaltopics Rapporteren, 2^e druk. Wolters-Noordhoff,

Groningen

Dettmeijer - Vermeulen. C (2009) Mensenhandel. Achtste rapportage van de Nationaal

Rapporteur. 10 jaar NRM. BNRM, Den Haag

Dettmeijer - Vermeulen. C (2007) Menshandel. Vijfde rapportage van de Nationaal

Rapporteur. BNRM, Den Haag

Dewulf, C (2010) Mensenhandel – smokkel. In een schijn van wettelijkheid. Jaarverslag

2009. CGKR, Brussel

Dijk, van, F.H. en Ungureanu, R.N (2010) Labour exploitation in Europe. *A practical guide*

with operational observations and recommendations on European inspection, investigation and prosecution of labour exploitation. 1e druk. SIOD, Den Haag

Elderhorst, C. en Venhorst, L. (2001) AO onderwerpen. Mensensmokkel van deze tijd?

Actuele onderwerpen BV, Lelystad

Ellemeet, de Jonge, van, H (2006) *Slachtoffers mensenhandel in het vreemdelingenrecht,*

Journal. Vreemdelingenrecht, nr. 8 , p. 623 – 628.

Ellemeet, de Jonge, van, H (2007), *Slecht werkgeverschap of ‘moderne slavernij’;*

handhaving van een nader af te bakenen verbod, Justitiële Verkenningen jrg. 33, nr. 7 2007, p. 107-119.

Essers, G (2010) De sociale zekerheid van grensoverschrijdende en migrerende

werknemers Verordening 883/2004. Fiscaal up to date, Eindhoven.

Eurostat, (2010) Combating poverty and social exclusion; a statistical portrait of the European

Union 2010, Luxemburg.

- Korvinus A.G.** (2005), Menshandel. Vierde rapportage van de Nationaal Rapporteur. BNRM, Den Haag
- Kuijer, A** (2005) Nederlands vreemdelingenrecht, 6^e druk. Boom Juridisch uitgevers, Den Haag
- Novak, M** (2003) Introduction to the International Human Rights Regime, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden.
- Rijken, C en Dijken, van, J.** (2007) Hulpverlening aan slachtoffers van mensenhandel. Justitiële Verkenningen jrg. 33, nr. 7 2007, p.23-38
- Rijken, C en Koster, D** (2008) A Human Rights Based Approach to Trafficking in Human Beings in Theory and Practice. Martinus Nijhoff, Den Haag.
- Smith, R.K.M** (2010) Textbook on International Human Rights, Oxford University Press, New York
- Sociale inlichtingen- en opsporingsdienst Dienst** (2010) Jaarverslag SIOD 2009, SIOD, Den Haag
- Tazelaar, C.A** (2002) Multicultureel Nederland in 70 vragen. Koninklijke Vermande, Lelystad
- Tobler, C.** (2010) Essential EU Law in Text. Hvgorac, Boedapest.
- Veen, van der, G.** Jaarrapport integratie 2010. CBS.
- Verhoeven N.** (2008). Wat is onderzoek? Amsterdam: Boomonderwijs.
- Vermeulen, G** (2006) Mensenhandel in België. Koning Boudewijnstichting, Brussel

Actualiteiten

- ANP (2011) Regels arbeidsmigratie van buiten Europa per 1 juli 2011 aangescherpt. 11-04-2011.
<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/persberichten/2011/04/08/regels-arbeidsmigratie-van-buiten-europa-per-1-juli-2011-aangescherpt.html>
- ANP (2011) Roemenen willen zonder grenscontrole EU in, Leers vindt het nog te vroeg. In: Volkskrant. 8 maart 2011.

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/article/detail/1851900/2011/02/24/Roemen-en-willen-zonder-grenscontrole-de-EU-in-Leers-vindt-het-nog-te-vroeg.dhtml>

- ANP (2008) Harde toon in rapport over corruptie in Bulgarije en Roemenië, (datum onbekend) Europa-nu.nl
- Baars, van, J, (2009) , Slavernij in Aspergestekerij. In: Trouw. 19 februari 2011. <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/nieuws/article/detail/1147780/2009/05/18/rsquo-Slavernij-rsquo-in-aspergestekerij.dhtml>
- Comensha. Tien procent toename slachtoffers mensenhandel. 05-04-2011. <http://www.comensha.nl/> (2011)
- Duk, W. (2011) De Polen gaan echt niet meer weg. In: Elsevier, nummer 6. p.18-25
- Jongsma, M (2011) Regels voor arbeidsmigratie aangescherpt. In: Financieel Dagblad. 11-08-2001. <http://reg.fd.nl/registreren/>
- Peeters, B (2008) Kamer: Bulgaren en Roemenen nog niet toelaten. In: Elsevier. 7 maart 2011. <http://www.elsevier.nl/web/Nieuws/Politiek/194487/Kamer-Bulgaren-en-Roemenen-nog-niet-toelaten.htm>
- Schildkamp, V (2009) Netwerk van illegalen kroepoekbakkers opgerold. In: AD. 14-04-2011 <http://www.ad.nl/ad/nl/1040/Den-Haag/article/detail/437720/2009/10/16/Netwerk-van-illegale-kroepoek-bakkers-opgerold.dhtml>
- Sociale inlichtingen- en opsporingsdienst. Arbeidsuitbuiting op Nederlandse werkvloeren. 20 februari 2011 <http://www.siod.nl/content/view/159/105/>
- Sociale inlichtingen- en opsporingsdienst (2010) Nieuwsbrief, Celstraffen voor uitbuiting in champignonkwekerij. 19 februari 2011. <http://www.siod.nl/content/view/166/45/>
- Roessingh, M (2011) Te weinig bedden voor slachtoffers mensenhandel. In: Trouw 05 april 2011, p 3
- Winther, de, W (2011) 'baanloze pool uitzetten' In; de Telegraaf. 15-04-2011. http://www.telegraaf.nl/binnenland/9022544/___Werkloze_Pool_terug___.html

Wet- en regelgeving

Internationale wet en regelgeving

- C115/47 (2008) (Geconsolideerde versie) Werkingsverdrag van de Europese Unie, Lissabon
- C115/13 (2008) Geconsolideerde versie Verdrag Europese Unie
- Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens (EVRM)
- Richtlijn 2004/38 EG betreffende het recht van vrij verkeer en verblijf op het grondgebied van de lidstaten voor de burgers van de Unie en hun familieleden.

- Richtlijn 2004/81 EG betreffende de verblijfstitel die in ruil voor samenwerking met de bevoegde autoriteiten wordt afgegeven aan onderdanen van derde landen die het slachtoffer zijn van mensenhandel of hulp hebben gekregen bij illegale immigratie
- Schengen- Uitvoeringsovereenkomst
- Verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel (*RvE* 197, 16 mei 2005).
- Wetgevingsresolutie van het Europees Parlement, 14 december 2010 tot intrekking van Kaderbesluit 2002/629

Nationale regelgeving

- Algemene wet bestuursrecht
- Rijkswet op het Nederlanderschap
- Vreemdelingenwet 2000
- Vreemdelingenbesluit 2000
- Wet Arbeid Vreemdelingen
- §B9 Vreemdelingencirculaire 2000 - Mensenhandel
- §B16 Vreemdelingencirculaire 2000 – Voortgezet verblijf

Kamerstukken

- Kamerstukken I (2011) 32 317, nr. AA
- Kamerstukken II (2010), 32 417, nr.15 ,Kabinetsformatie 2010
- Kamerstukken II (2007-2008), 19367 nr, 1174, p. 2.
- Kamerstukken II (2004-2005), 28 638, nr. 13. Nationaal Actieplan Mensenhandel, actie 36
-

Jurisprudentie

- ECHR (2005) Judgement, Siliadin versus France, appl. 73316/01
- ECHR (2010) Rantsev versus Cyprus and Russia, appl. 73316/01
- HvJ, C-158/07, Jacqueline Forster v. IB-Groep
- LJN AZ2707 (2006)Rb. 's Gravenhage, 09/757289-06, Bulgaarse Hennenkwekerij
- LJN BB5303 (2007), Rb 's Gravenhage, 09/753182, Poolse schoonmaaksters
- LJN: BK4343 (2009), Raad van State, 200900554/1/V6, Aspergestekerij Someren
- LJN: BI7099, (2009) Hoge Raad , 08/03895, illegale chinezen
- LJN: BO3022 (2010) Rb Roermond, 04/990005-06, Champignonkwekerij
- LJN: BN1234 (2010), Rb Leeuwarden, 17/880553-09, Roemeense bouwvakkers
- LJN: BM3374 (2010) Rechtbank 's-Gravenhage , 09/993034-09, Kroepoekzaak

Websites

- www.comensha.nl
- www.europa.eu
- www.eur-lex.europa.eu
- www.werk.nl
- www.rechtspraak.nl

10 Bijlage

De volgende bijlagen zijn opgenomen in dit onderzoek:

Verplicht

- I. Woordenlijst

Facultatief

- II. Interviewopzet
- III. Interview ketenpartners; uitwerking met de volgende respondenten; Mevr. T. van Driel, drs. A.Koopsen, Ruud Feijen en Toon van Lieshoud, , drs. F.H van Dijk en M. Kwekkeboom. Het interview van drs. T.Nijzen is niet uitgewerkt. Het interview met dhr. W. van der Maas wordt op verzoek van de respondent niet gepubliceerd.
- IV. Turflijsten, Registratiesysteem CoMensha, Regas
- V. Grafieken, kwantitatieve analyse

